

باسمه تعالی

"عوامل موثر بر مشارکت دانش آموزان ابتدایی روستا در
مناسک مذهبی بخصوص نماز جماعت"

محقق: علی جعفری

سمت فعلی: آموزگار

رشته تحصیلی: علوم تربیتی گرایش آموزش ابتدایی

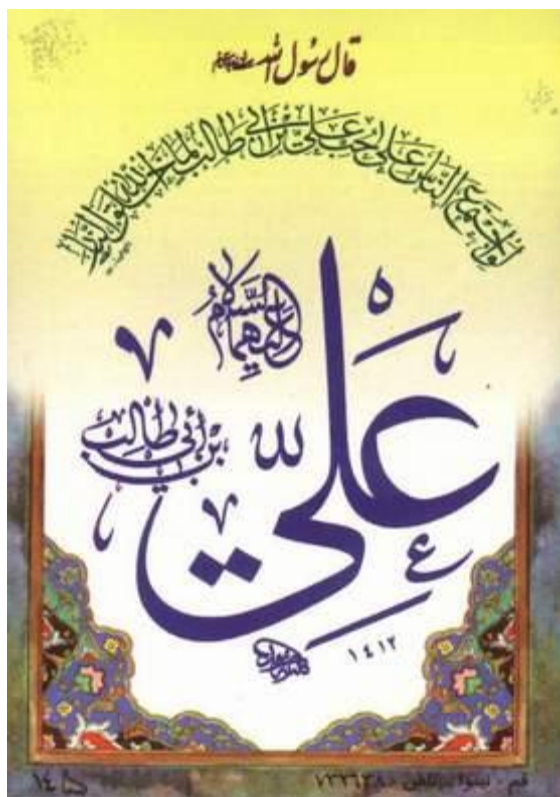
آخرین مدرک تحصیلی: کارشناسی علوم تربیتی

تحت نظر استاد گرامی: جناب آقای مسعودی

ایمیل: montazer1159@gmail.com

تلفن: ۰۹۱۵۱۱۹۱۴۶۸

سال تحصیلی ۹۱-۹۲

تقديم به

پيشگاه يگانه امامي كه در كعبه ولادت يافت و در
محراب مسجد جام شهادت نوشيد.

فهرست

۴.....	چکیده.....
۴.....	واژگان کلیدی.....
۴.....	بیان مسئله.....
۶.....	مبانی نظری.....
۸.....	پیشینه عملی.....
۱۱.....	اهمیت و ضرورت پژوهش.....
۱۱.....	اهداف پژوهش.....
۱۲.....	سوالات پژوهش.....
۱۲.....	متغیرهای تحقیق.....
۱۳.....	روش شناسی پژوهش.....
۱۳.....	ابزار و روش های جمع آوری داده ها.....
۱۴.....	گردآوری اطلاعات.....
۲۱.....	بررسی مشاهدات.....
۲۳.....	ایده ها و پیشنهادات.....
۳۲.....	ارزیابی اقدامات انجام شده.....
۳۴.....	محدودیت ها.....
۳۴.....	نتیجه گیری.....
۳۵.....	پیشنهادات.....
۳۶.....	تشکر و قدر دانی.....
۳۶.....	منابع.....
۳۷.....	پیوست ها.....

چکیده

از آنجا که تربیت دینی یکی از مهمترین ملزومات انسان ها در سنین کودکی و نوجوانی است پژوهش فوق در نظر دارد به بررسی برخی از عوامل اثرگذار بر این مسئله بپردازد. با توجه به گستردگی موضوع پژوهش، تحقیقات زیادی در این زمینه صورت گرفته است. که هر یک به روش های مختلف ابعاد این مسئله را مورد بررسی قرار داده اند. در همین راستا محقق بر آن است که این بار برخی از عوامل اثرگذار بر پژوهش را در جامعه ی کوچکتری مورد بررسی قرار دهد. از آنجا که معولا به روستا توجه کمتری شده و مورد توجه نهادها و ارگان های دولتی قرار نمی گیرند و به طبع آن از بودجه فرهنگی مذهبی هم برخوردار نیستند تلاش و پیگیری در این زمینه لزوم بیشتری میابد.

علاوه بر این شرایط حاکم بر روستا، فعالیت های سنگین و پیوسته روستاییان و دوری از محافل مذهبی به این قضیه بیشتر دامن می زند.

کوتاه سخن آن که محقق بر آن است در این پژوهش که حاصل یک سال زندگی در بین اهالی روستای زرقان می باشد با بررسی و شناخت مشکلات روستاییان برخی از راهکارهایی که جهت رسید به اهداف پژوهشی توسط بزرگانی چون شهید مطهری، علی قائمی، دکتر افروز و دیگر بزرگان ارائه شده است را جامع عمل ببوشاند.

پس از گرد آوری اطلاعات و هم اندیشی با دیگران بسیاری از راهکارهای فوق اجرا شد. یافته های پژوهش نشان میدهد که به جز چند مورد همگی اثر بخش بوده و توانست در جذب نوجوانان به مناسک مذهبی موثر واقع شود.

نتایج حاصل از این پژوهش که به روش اقدام پژوهی به مرحله اجرا در آمده است را می توان به اقتضای شرایط به موارد مشابه تعمیم داد و از ایده های آن در دیگر روستا ها استفاده کرد.

با توجه به این که بخش عظیمی از جمعیت کشور ما در روستا ها سکونت دارند در همین راستا پیشنهاد می شود با افزایش اعتبارات روستا ها بخشی از منابع مالی را صرف فرهنگ سازی و تربیت دینی نسل های آینده انقلاب نمود.

واژگان کلیدی

نماز، نماز جماعت، مناسک، مذهبی، تربیت، فرهنگی، نوجوان، مسجد، روستا، انگیزه

بیان مسئله

آموزش و پرورش سنگ زیر بنای رشد و تربیت کودک است. بدون آموزش و پرورش اثر بخش هیچ کودکی روی سعادت و خوشبختی را نخواهد دید. توجه صرف به علم منهای پرورش، کودک را دچار مشکلات عدیده ای خواهد نمود. در این میان یکی از مهمترین مسائل تربیتی مطرح پرداختن به تربیت دینی کودکان از جمله علاقه مند کردن آنها، به قرآن، نماز و نماز جماعت است. ساده انگاری در این مسیر نسل ها را به قربانگاه می کشد و سرمایه های انسانی را تباہ می سازد مهم ترین عامل در تربیت نیکو در افراد درک و کاربرد مؤثر نماز در زندگی است. انجام فریضه ی نماز باعث تربیت صحیح فرد خواهد شد و از این رهگذر نتایج سودمند عاید فرد و جامعه خواهد کرد. در این میان اهمیت نماز جماعت بر کسی پوشیده نیست و آئین اسلام از بعد اجتماعی مهمی برخوردار است و بر آن تکیه و تاکید کرده است. برگزاری نماز های روزانه ی واجب نیز به صورت جماعت و گروهی یکی از این برنامه هاست زیرا نماز جماعت نمادی با ارزش از جامعه

مطلوب اسلامی است که عناصری مانند رهبری، اتحاد و نظم را دربر می‌گیرد. بنابراین، مطالعه نماز جماعت و حکمت‌های فراوانی که در آن نهفته، حایز اهمیت است. در دین ما نماز به عنوان ستون دین تلقی شده و ملاک ارزش آدمی و قبولی کلیه ی اعمال و فرائض دیگر اوست و اگر درست اقامه گردد، به عنوان معراج مؤمن و رأس دین شمرده می‌شود، که نیاز به مداومت و محافظت دارد. نماز جماعت علاوه بر پاداش‌های زیادی که دارد، آثار معنوی و اجتماعی و سیاسی و اخلاقی و تربیتی زیادی نیز در جامعه و افراد دارد از جمله جلوگیری از انحراف، افزایش خود کنترلی، افزایش خصلت‌ها و ارزش‌های مثبت فردی، کاهش جهل و افزایش ایمان، احساس همدردی و انسانیت، افزایش صبر و استقامت و... با همه ی پاداشها و آثاری که برای نماز جماعت وجود دارد، برخی از این فیض بزرگ محرومند و با تأسف شاهدیم که بسیاری به آن بی‌اعتنا و کم‌رغبت‌اند و حتی در همسایگی مسجد به سر می‌بزنند، ولی در جماعت مسلمین حاضر نمی‌شوند که این موضوع واقعا درد آور است.

بدون تردید همه ی جوانان و نوجوانان، بالفطره استعداد پذیرش و انجام تکالیف مذهبی را دارند اما آنچه مهم است، چگونگی روش‌ها و ارائه‌ی شیوه‌های جذب آنها به سوی تکالیف مذهبی است. در مورد اینکه چگونه کودک به نماز علاقه و گرایش داشته باشد و آن را انجام دهد، می‌بایست از ابتدای حیات کودک دقت لازم صورت گیرد. نوع انتخاب همسر نیز خود می‌تواند در زمان شکل‌گیری فرزند، نقش مهمی داشته باشد؛ چراکه کودک بیشترین ساعات خود را در خانه و با مادر سپری می‌کند. وقتی که این قضیه با دقت صورت گیرد، کودک از همان سنین اولیه، تقلید اعمال دینی بویژه نماز را در رفتار پدر و مادر جویا می‌شود.

برخی از کودکان در سنین ۲ الی ۳ سالگی و برخی از ۴ سالگی این حس را بروز می‌دهند. البته در ۶ سالگی به عینیت می‌توان آن را مشاهده کرد. زمان آغاز نماز خود سخنی جداگانه است. در خاندان اهل بیت(ع) کودکان از ۵ سالگی نماز می‌خواندند؛ اما در افراد عادی کودکان باید از سنین ۷ سالگی به خواندن نماز پردازند. علت آن هم این است که کودکان تا سن ۷ سالگی باید بازی کنند.

(ماهنامه پرورشی تربیت وزارت آموزش و پرورش، شماره ۱۰ و ۱۱، تابستان ۱۳۸۳، صفحه ۱۹)

در این جستجو با نویسندگانی برخورد کردم که آثارشان در ارتباط با موضوع مذکور بود نویسندگان بزرگی که تلاش بی‌وقفه خود را صرف مطالعه در این زمینه نموده‌اند، نویسندگانی چون شهید مرتضی مطهری، علی قائمی، دکتر غلامعلی افروز، حسن راشدی، محمد رضا سنگری و دیگر بزرگان که در زمینه ترغیب جوانان به سوی نماز و مسجد دست به پژوهش و تالیف زده‌اند.

گرچه در زمینه جوان و مسجد و ارتباط بین آنها کتب متعددی به نگارش در آمده است ولی اهمیت این مسئله از نظر اسلام و جایگاه آن در اجتماع و خانواده ضرورت نگارش این مقاله را نشان می‌دهد.

توجه به این که نماز آرامش‌دهنده ی دلها، اصلاح‌کننده فرد و اجتماع و پرچم اسلام است و عاملی است که موجب رهایی افراد از تنبلی، گناه، تباهی و دیگر رفتارهای زشت می‌شود، و یکی از راههای تربیت دینی کودکان و نوجوانان است توجه به این مسئله و بررسی عوامل اثر گزار بر آن برای آموزش و پرورش و نهاد‌های فرهنگی مذهبی چون امور مساجد، ستاد اقامه نماز، فرهنگ و ارشاد، سازمان تبلیغات، اوقاف و امور خیریه و دیگر نهاد‌های مرتبط لازم و ضروری است. چرا که صرف وقت و هزینه در این زمینه باعث پیشگیری از مسائل و مشکلاتی است که اگر هم اکنون برای آن‌ها چاره‌ای اندیشیده نشود در آینده برای درمان و برخورد با معضلات آن با مشکلات عدیده‌ای مواجه خواهیم شد.

بیشتر تحقیقاتی که در این زمینه ارائه شده به صورت کلی بوده ولی در این مقاله محقق بر آن است تا به بررسی عواملی پردازد که در جذب نوجوانان به نماز در روستا حائز اهمیت است. از آن جا که روستاها معمولا کمتر مورد توجه نهادها و ارگان‌های دولتی قرار می‌گیرند، معضلات و مشکلات حاکم بر آن‌ها کمتر مورد توجه و دید مسئولین قرار می‌گیرد و به طبع آن بودجه فرهنگی مذهبی هم در اختیار ندارند، تلاش و پیگیری در این زمینه لزوم بیشتری می‌یابد.

اشتغال نوجوانان به کارهای روستا و دوری از محافل مذهبی و نهادهای دولتی نیز به این مسئله بیشتر دامن زده و به اهمیت بررسی این مسئله افزوده است.

مبانی نظری

در دهه ی ۱۹۶۰ رونالد گلدمن پژوهش های زیادی در زمینه رشد و تحول دینی کودکان انجام داد او با الهام از دیدگاه ژان پیاژه مراحل زیر را در تحول فکر مذهبی مطرح کرد

- دوره ی تفکر مذهبی شهودی تا ۷-۸ سالگی

- دوره ی تفکر مذهبی عینی از ۷-۸ سالگی تا ۱۴ سالگی

- دوره ی تفکر انتزاعی از ۱۳-۱۴ سالگی به بعد

بر اساس دیدگاه برخی روانشناسان تحول رفتار دینی مشتمل بر مراحل زیر است:

۱- مرحله ی رفتاری و تقلیدی (قبل از ۶-۵ سالگی یا قبل از دبستان)

۲- مرحله حسی-عاطفی (۶ تا ۱۱ سالگی)، مرحله ی گرایش عاطفی نسبت به نماز است. در این مرحله خضوع و خشوع والدین و معلمان هنگام برپاداشتن نماز، به وسیله کودک درونی میشود و میفهمد که خدا همه جا هست.

۳- مرحله ی عقلانی و برهانی (دوران نوجوانی و تفکر انتزاعی، حدود ۱۱ تا ۱۶ سالگی)

۴- مرحله ی عرفانی و شهودی (دوران جوانی و بزرگسالی، حدود ۱۶-۲۵ سالگی)

برخی متخصصان علوم تربیتی، بر مبنای نقش مربی، مراحل تربیت دینی را به شرح زیر توصیف میکنند:

۱- مرحله ی انس دینی که شامل سال های اولیه ی زندگی است

۲- مرحله ی عادت دینی: در دوران دبستان، عادات متعدد در کودکان شکل می گیرد، مثل نماز خواندن و مسجد رفتن.

۳- مرحله ی معرفت دینی

۴- مرحله ی شاکله ی دینی

۵- مرحله ی خودجوشی دینی

مغز کودک مانند یک دوربین از تمام چیزهایی که در مقابلش قرار میگیرد، تصویر برداری میکند و از روی آن الگو برداری مینماید لذا باید مراقب بود که در تربیتش تمام نکات لازم رعایت گردد تا خسارت جبرانناپذیر گریبان ما را نگیرد.

روایات و احادیث زیادی در مورد مراحل مختلف تربیت کودکان و مخصوصاً تربیت دینی کودکان آمده است که من به چند مورد از آنها اشاره میکنم

امام علی (ع) در این باره میفرماید: طفل را در هفت سال اول دوران زندگی تربیت بدنش باید کرد و هفت سال دوم آداب به او آموخت و هفت سال سوم خدمتش باید کرد تا ۲۳ سال قدش بلند میشود و تا سی و پنج سال عقلش زیاد

میشود و دیگر بعد از آن تجربه او را حاصل میشود و نیز فرموده تربیت کننده هر طور باشد، تربیت شده همانطور میشود (زهادت، تعلیم و تربیت در نهج البلاغه، ص ۱۵۹)

و در مورد اینکه چه کسی میتواند مرتبی باشد دو مطلب فرموده: مطلب اول اینکه مربی و معلم باید قبلاً خودش دانش آموخته و تربیت شده باشد آنگاه مربی و معلم دیگران باشد. سخن گفتن و خطابه و وعظ بدون آگاهی به جز انحراف و اضلال و گمراهی نتیجه ای ندارد.

مطلب دوم اینکه واعظ و مربی باید با عمل خود دیگران را تربیت و هدایت نماید. گفتار بدون عمل نه تنها موجب هدایت نمیشود بلکه گاهی ممکن است موجب سلب اعتماد و گمراهی شخص شود.

و همچنین در مورد تربیت دینی فرمودند: کودکان را در سن هفت سالگی به نماز تمرین دهید تا عادت کنند و اگر در سن نه سالگی نماز را ترک کردند، آن ها را تنبیه کنید و در سن ده سالگی بستر خواب بچه هایتان را جدا کنید. (نهج البلاغه ص ۲۶۴)

برای تربیت دینی و آموزش نماز و علاقه مند کردن دانش آموزان به نماز و نماز جماعت شرایط و رویکرد های مختلفی وجود دارد که برخی از آنها به طور خلاصه به شرح ذیل میباشند:

۱- **آمادگی و توانستن:** که شامل آمادگی جسمی، آمادگی بیانی و لفظی، آمادگی عاطفی، آمادگی روانی و آمادگی محیطی میباشد.

۲- **رغبت و خواستن و شناخت:** یعنی اینکه در واداشتن کودک به نماز، اصل مهم این است که شرایط را به گونه ای فراهم آوریم که کودک آن را بخواهد و به آن راغب باشد و جدا دوست بدارد به همراه والدین یا معلمان و همکلاسان برنامه ی نماز را انجام دهد. (قائمی، ۱۳۷۵)

۳- **آسان گیری:** بهترین شیوه برای تربیت، ملایمت و مداراست، زیرا راه ورسم های خشن در تربیت، قلب را از بصیرت دور میکند و عواطف انسانی را از بین میبرد. همچنین نماز را برای او امری سنگین و کسل کننده نسازیم. مستحب است به خاطر چند کودکی که با شما به نماز ایستاده اند آن را سریع بخوانید، هر کارتر بیتی باید بر اعتدال بنا گردد و بر افراط و تفریط کشیده نشود. (چینجانی، ۱۳۸۰)

۴- **تکرار و مداومت:** بسیاری از افکار و اعمال در سایه ی تمرین و عمل مکرر در انسان تثبیت میشوند. کودک را باید به ظاهر عمل و تکرار در این ظاهر انس دهیم تا باطن او شکل گیرد، تکرار، عامل ایجاد عادت میشود که دست برداشتن از آن حتی در عبادتی چون نماز مایه ی نگرانی کودک میشود. (قائمی ۱۳۷۵)

۵- **رعایت ضوابط:** در ضمن آموزش عملی نماز، آموزش ضوابط هم مورد نظر است به این معنی که به تدریج به کودک می آموزیم که چه چیزهایی نماز را باطل میکند. برای آموزش این موارد از شعر و نمایش و روش های غیر مستقیم بیشتر استفاده میکنیم. (قائمی، ۱۳۷۵)

۶- **تدریجی بودن تربیت:** تربیت کردن و تربیت پذیری امری تدریجی است و با رعایت توانایی و قدرت افراد ممکن میشود. توجه به تفاوت های فردی از مهم ترین اصول تربیت است. زیرا انسان ها از ظرفیت های متفاوتی برخوردارند. نباید انتظار داشته باشیم که کودک یک شبه اهل عبادت و نماز شود. برنامه ی واداشتن و عادت دادن او به نماز باید بر اصل تدریج مبتنی باشد. کودک نباید یک باره بار سنگینی از وظایف دینی را بردوش خود احساس کند. (چینجانی ۱۳۸۰)

۷- **تشویق و تأیید:** تشویق بر ویژگی های مثبت افراد در هر سنی که باشند آن ها را به بهتر بودن تشویق میکند. بنا براین باید نماز را برای کودک با تشویق همراه سازیم و در فرصت های مناسب او را به عنوان کودکی نماز خوان معرفی نماییم. وبا جملات زیبا او را تشویق کنیم و بیشتر از روش های غیر مستقیم استفاده کنیم. (خزائی، ۱۳۸۰)

۸- **رویکرد الگویی:** الگو نمونه ای است که آدمی آگاهانه یا نا خود آگاهانه از او تقلید میکند ارائه ی الگو و اسوه، موثرترین و موفق ترین روش تربیتی است کودک در زندگی نیاز به الگو دارد. زیرا داشتن الگو باعث آموزش سریع مسائل و انتقال مفاهیم میشود. کودکان از طریق مشاهده ی نماز خواندن اسوه های خود (پدر و مادر، معلمان؛ روحانیون و) بهتر و راحت تر رفتار آنان را یاد میگیرند به عنوان مثال دانش آموزی با مشاهده ی این که معلمش نماز میخواند ممکن است این رفتار معلم برای او با ارزش قلمداد شود. حال اگر خود به نماز خواندن مبادرت ورزد و در موقعیت های مختلف به این عمل ادامه دهد ارزش نماز خواندن در او درونی میشود. او این ارزش را همراه خود به اجتماعات دیگر میرسد بر ارزش های مثبت جامعه می افزاید و باعث رشد اخلاقی جامعه میگردد. (نوابی نژاد، ۱۳۷۱)

۹- **رویکرد تکریم شخصیت:** در تربیت دینی، شناساندن خوبی ها و نکوهش زشتی ها و بالا بردن درک تربیت دینی، اگر همراه با تکریم شخصیت مخاطبان صورت پذیرد منجر به تقویت ارزش های معنوی و سست کردن ارزش های نا هنجار میگردد.

۱۰- هماهنگ بودن اولیا و معلمان در تربیت دینی.

در روایات اسلامی آمده است هر گاه معلم به کودکی بگوید که بگو بسم الله الرحمن الرحیم و کودک بگوید خداوند یک فرمان رهایی از دوزخ برای کودک و یکی برای والدین او و یکی برای معلم وی مینویسد.

پیشینه عملی:

همیشه اضطراب و نگرانی، یکی از بزرگترین بلاهای زندگی انسانها بوده و هست که عوارض ناشی از آن در زندگی فردی و اجتماعی کاملاً محسوس است. همیشه آرامش، یکی از گمشده های مهم بشر بوده، به هر دری میزند تا آنرا پیدا کند. تاریخ بشر پر است از صحنه های غم انگیزی که انسانها برای تحصیل آرامش به هر چیز دست انداخته و در هر وادی گام نهاده و به انواع اعتیادها تن داده است.

قرآن با یک جمله کوتاه و پر مغز، مطمئن ترین و نزدیکترین راه را نشان داده می گوید: «أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ» (رعد/۲۸)

بدون تردید، در میان عبادات و مسائل معنوی، نماز از ارزش و اهمیت خاصی برخوردار است و به اندازه ای که به نماز سفارش شده به چیزی سفارش نشده است. (مرادی، ۱۳۸۹، ص ۲۷)

آقای داود راعی در وبلاگ خود در مقاله ای تحت عنوان (راه های علاقه مند کردن دانش آموزان به نماز) راههای درمان آسیب های اجتماعی نماز گریزی دانش آموزان را به شرح زیر معرفی می کند

۱- به کارگیری روش محبت

۲- استفاده از روش الگویی

۳- روش تذکر

۴- نقل یا نمایش قصه‌ها و خاطره‌های زیبا در ارتباط با اهمیت و عظمت نماز

۵- احداث و زیباسازی مساجد و نمازخانه‌ها

۶- ویژگی‌های شخصیتی و رفتاری امام جماعت مساجد و مدارس است. خلق و خوی نیکوی امام مسجد و مهارت اجتماعی او در برقراری ارتباط با نمازگذاران فوق‌العاده مؤثر است، اگر رفتار مناسب و حاکی از احترام مشاهده نمایند، به نماز علاقمند می‌شوند

۷- بیان رمز و راز نماز و آثار آن

خانم مینو شریفی دروازه مدیر آموزگار دبستان دخترانه صاحب الزمان (عج) - منطقه جعفرآباد در اقدام پژوهی خود که با عنوان (چگونه توانستم دانش آموزان را به شرکت در نماز جماعت مدرسه علاقه مند کنم؟) بود راهکارهای زیر را پیشنهاد می‌دهد:

۱ - تشکیل جلسه آموزشی و تربیتی ویژه والدین با حضور افراد کارشناس ۲- استفاده از روش تدریس همیار نماز ۳- برگزاری جشن نماز ۴- تهیه دفترچه نماز ۵- بازی کارت های نماز ۶- تهیه و تکثیر جدول نماز برای فراگیران در خانه ۷- بیان داستان هایی در رابطه با نماز از بزرگان و استفاده از سی دی های آموزشی نماز ۸- دادن کارت نماز ۹- پذیرایی از دانش آموزان ۱۰- استفاده از هر فرصت و موقعیت

علی حاجی بابایی در وبلاگ خود مهم ترین راهکارهای جذب دانش آموزان به نماز جماعت را با توجه به خلاصه ایی از ۹۰ تحقیق فرهنگیان منطقه اسفراین در خصوص نماز به شرح زیر معرفی می کند

۱- تبیین اثرات نماز ۲- تکریم و شخصیت دادن به دانش آموزان ۳- نشاط آفرینی فرهنگی و اعتقادی و خود باوری در دانش آموزان ۴- ایجاد رابطه قوی دینی بین معلم و دانش آموز ۵- داشتن نمازخانه جذاب و عالی و استفاده از رنگ های دلپذیر ۶- باز گو نمودن اهمیت و ضرورت نماز به اولیا دانش آموزان ۷- اجرای مسابقات مختلف در خصوص نماز و اهدا جوایز به دانش آموزان برتر ۸- داشتن دوستان دینی در مدرسه ۹- شرکت معلمین،مدیر،معاون، در کنار دانش آموزان در نماز جماعت ۱۰- برگزاری نمایشگاه در خصوص نماز از آثار دانش آموزان ۱۱- توزیع کتب دینی و اخلاقی ساده ۱۲- معرفی دانش آموزان نماز گزار و تشویق آنان در حضور دیگران ۱۳- دادن هدیه به هنگام نماز به دانش آموزان ۱۴- استفاده از دانش آموزان خوش صدا برای اذان و ۱۵- پخش فیلم های آموزنده در آموزشگاه در خصوص نماز ۱۶- ارتباط مستمر با مساجد و نماز جمعه ۱۷- بیان احادیث شیوا وبلغ در خصوص نماز ۱۸- استفاده از روحانیون جوان و شاداب و تاثیر گذار ۱۹- داشتن سخنرانی کوتاه و مفید دربین نماز ها ۲۰- اقامه نماز در منزل توسط والدین ۲۱- برگزاری همایش نماز برای دانش آموزان ۲۲- برگزاری همایش نماز برای اولیا ۲۳- داشتن گفتگوی صمیمی با دانش آموزان در خصوص نماز ۲۴- داشتن میزگرد دانش آموزی در خصوص نماز با رهبری کادر مدرسه ۲۵- فعال نمودن شورای مدرسه و انجمن اولیا وداشتن مصوبات اجرایی در خصوص نماز ۲۶- ارائه الگوی عملی مناسب به دانش آموزان ۲۷- معرفی چهر های برتر دینی و ذکر موفقیت های آنان ۲۸- برگزاری اردو های زیارتی و سیاحتی ۲۹- انتخاب بهترین زمان آموزشگاه بعد از اوقات شرعی برای نماز ۳۰- بیان داستا نها و قصه های در خصوص نماز ۳۱- استفاده از تمثیل و شعر و ادبیات در سخنرانی در خصوص نماز ۳۲- معرفی دانش آموزان نماز خوان و مومن به صورت منطقه ای به کلیه مدارس ۳۳- چاپ عکس دانش آموزان نماز خوان در جراید محلی ۳۴- ارائه سی دی های آموزشی به دانش آموزان در خصوص نماز ۳۵- اختصاص زمان کوتاهی در آغاز کلاس به بیان آثار نماز توسط همه دبیران در کلاس ۳۶- اختصاص دو روز در هفته در مراسم آغازین به مباحث نماز ۳۷- ایجاد رفتار دوستانه برای شرکت در نماز

و نبود زور و اجبار ۳۸- ایجاد سرویس های بهداشتی مجهز در مدارس ۳۹- رفتار و کردار عملی کادر مدرسه ۴۰- داشتن کتابخانه غنی با کتاب های سودمند در خصوص نماز.

مهمترین علل عدم حضور دانش آموزان در نماز جماعت توسط خانم مریم حمیده زاده خنکدار مربی امورتربیتی مدارس راهنمایی شهرستان قائم شهر در کتاب خلاصه تجربه های برتر مربیان و معلمان در فعالیت های تربیتی مدارس به شرح زیر آمده است:

۱- آگاه نبودن دانش آموزان از اهمیت و فضیلت نماز جماعت ۲- نداشتن امکانات خوب و مناسب و سرویس های بهداشتی ۳- عدم تشویق مکرر دبیران به نماز و اهمیت آن ۴- پایبندی نئون دوستان برای هم دیگر به نماز و شناخت آن ۵- نداشتن سجاده و جاکفشی و جا مهری مناسب در نماز خانه ۶- نداشتن ظاهر مناسب نماز خانه و بد بو شدن آن از طریق جوراب دانش آموزان

جعفر علما، در پایان نامه کارشناسی خود، به نقل از عبدالرسول احمدی ، علاوه بر نظر همکاران مهمترین علل عدم شرکت دانش آموزان در نماز جماعت را موارد زیر می داند :

تنبلی و سستی دانش آموزان - عدم دانستن فایده و اثرات نماز در زندگیشان - بلد نبودن نماز - چون می بینند بعضی نماز می خوانند اما نماز در زندگی آنها تأثیری نداشته و رفتار خوبی ندارند - عدم توجه والدین به نماز.

تحقیق دیگری که در مجله تربیت (۱۱۰ و ۱۱۱) توسط دو نفر فرهنگی انجام گرفته ، در پاسخ به این سؤال که «چرا نماز نمی خوانید؟» ، مخاطبان علاوه بر دلایل فوق گفته اند :

برنامه های مدارس به گونه ای نیستند که انسان به نماز تشویق شود.

مدرسه ما جایی برای نماز خواندن ندارد .

نمازخانه و موکت ها کثیف هستند.

دکتر محسن ایمانی (۸۲) در مقاله خود می گوید: انجام عبادت در کودکی موجب ملکه شدن این رفتار در وجود آنها می گردد و اگر بخواهیم افراد با عبادت خو بگیرند ، باید دوره کودکی را مغتنم بشماریم. وی، نقش الگو ، تبلیغ صحیح ، تبشیر، تشویق ، تقویت ، تسهیل، تذکر و یاد آوری و نقش حمایتگری را در آوردن کودکان به میدان عبادی، مؤثر می داند و می گوید : چون کودکان، بسیاری از حرکات و رفتارها را از طریق تقلید کردن از دیگران می آموزند ؛ پس باید برای آموزش نماز، الگویی مناسب در معرض دید آنها قرار دهیم و به این شعر سعدی استناد می کند که گفته :

بزرگی سرا سر به گفتار نیست دو صد گفته چون، نیم کردار نیست

وی ، حضور معلمان را به صورت عملی در انجام عبادات ، جهت تأثیر درالگوپذیری و تشویق دانش آموزان، مؤثر می داند.ایشان در مورد تبلیغ می گوید : وقتی اثر تبلیغ در گرایش انسانها به مسلک و مرام های مختلف و حتی خرید اجناس این قدر مؤثر است ، پس با استفاده از تبلیغات ، می توانیم کودکان را به سوی نماز و عبادت جذب کنیم . و تشویق به جا و مناسب را نیز بسیار مؤثر می داند و می گوید : با استفاده از تقویت ، راه افزایش رفتار را در کودک هموار کرده ، در انجام عبادات و نماز سخت گیر نباشیم ، برای کودک تسهیلاتی در نظر بگیریم ، آثار نماز را با تذکر دادن به یاد کودکانمان آورده و در برخورد آنها با شبهات به یاریشان بشتابیم و آرامش را به آنها باز گردانیم.

غلامحسن حیدری (۸۶) در مقاله ی خود آورده ، بهتر است برای جذب کودکان از این راهها استفاده نماییم

- استفاده از تشویق و تحسین .

- آمادگی عقیدتی، به این معنی که مربیان باید از کودکی و پیش از سن تکلیف ، دانش آموزان را در فرا گیری احکام و شرایط برپایی نماز یاری دهند و در زمان به وجود آمدن گرایش در آنان ، زمینه انجام عمل را برایشان فراهم نمایند .

- میانه روی که نماز نباید خسته کننده باشد.

- بیان آثار نماز برای کودکان که نماز باعث جلوگیری از غرور ، جلب رحمت پروردگار ، نزدیکی با خدا و... می شود.

- بر پایی نماز جماعت باعث می شود که کودکان با دیدن نظم و انضباط و جمعیت دوستان خود، برای شرکت در نماز تشویق شده و کم کم به آن روی آورند.

- آسان گیری در نماز ، از مواردی است که ایشان به آن معتقد است و بیان می دارد : باید طوری با کودک برخورد کرد که احساس جبر و خستگی نکند و نماز برای او رنج آور و کسل کننده نباشد . حتی اگر کودک نماز را ترک کرد و حواسش پرت شد ، او را سرزنش نکنیم .

نتیجه:

در زمینه افزایش گرایش به نماز و برنامه های مذهبی فعالیت ها و اقدامات ارزنده ی فراوانی انجام شده است اما همه ی آنها از مدرسه و نماز خانه فراتر نرفته است اما در این پژوهش هدف آن است که فعالیت های فرهنگی مذهبی دانش آموزان را از مدرسه به جامعه بزرگتری که یک فرد درطول زندگی اش پیوسته با آن در ارتباط است مربوط ساخته تا نگاه دانش آموز به دین و مذهب از کلاس و مدرسه فراتر رفته و این برنامه هارا مسیر زندگی خود بداند و درک کند که با داشتن دین به عنوان راهنما هیچگاه دچار سردرگمی و پشیمانی نخواهد شد.

اهمیت و ضرورت تحقیق:

با توجه به این که قشر عظیمی از جمعیت کشور ما در روستاها سکونت دارند بررسی مشکلات و مسائل موجود در روستاها نیز از ضروریات و ملزومات است.

برای بسیاری از مشکلات اقتصادی ، معیشتی و گرفتاری های روستاییان راهکارهایی پیش بینی شده و به مرحله اجرا در آمده است. اما توجه ی ویژه ای به وضعیت فرهنگی مذهبی و مسائل مرتبط به آن نمی شود.

کودکان و نوجوانان روستایی بیش از دیگران نیازمند توجه اند تا به پایه های اعتقادی آنان به طور صحیح شکل گیری و جهت دهی مناسبی داده شود. برای رسیدن به چنین هدفی همکاری و مشارکت بسیاری از ارگانه و نهادهایی چون آموزش و پرورش، سازمان تبلیغات، اوقاف و امور خیریه، ستاد اقامه نماز و... ضرورت دارد.

اهداف تحقیق

هدف کلی: شناسایی راههای افزایش انگیزه دانش آموزان ابتدایی روستا به شرکت در مناسک مذهبی

هدف های فرعی:

شناخت مشکلات و مسائلی که در جذب و افزایش انگیزه دانش آموزان روستا موثر است.

بکار بستن ایده ها و پیشنهادات اثر گزار در رسیدن به موضوع مورد پژوهش .

بررسی نقش والدین در افزایش انگیزه دانش‌آموزان به نماز (منظور والدینی که به همراه فرزندانشان در نماز جماعت مسجد محل شرکت می‌کنند)

بررسی نقش جدابیت مسجد در افزایش انگیزه دانش‌آموزان به نماز
تأثیر تشویق در افزایش انگیزه دانش‌آموزان به نماز

سوالات پژوهش

- ۱- عوامل موثر بر پژوهش بین دانش‌آموزان روستا و شهر تفاوت دارد؟
- ۲- آیا نیازی به انجام مناسک مذهبی در دانش‌آموزان ابتدایی است؟
- ۳- هدف از بررسی این عوامل چیست؟
- ۴- وضعیت انجام مناسک مذهبی در دانش‌آموزان روستا چگونه است؟
- ۵- نقاط قوت، ضعف، فرصت‌ها، تهدیدهای مربوط به جذب دانش‌آموزان روستا به مناسک مذهبی کدامند؟

متغیرهای تحقیق:

متغیرهای مستقل: خانواده، کارکنان مدرسه، روحانی روستا، نمازخانه، مسجد، پایگاه بسیج

متغیرهای وابسته: انگیزه یا علاقه دانش‌آموزان

تعریف عملیاتی متغیرها:

نماز: نماز در فرهنگ‌ها ولغت نامه‌ها به معنی عبادت و پرستش، عبادت مخصوص مسلمانان که بطور واجب پنج بار در شبانه روز باید ادا شود آمده است. همچنین به معنی کرنش و تعظیم هم آمده است. چنان که عربی آن «صلاة» به معنی توجه، روی آوردن به چیزی یا کسی است. در اصطلاح شرح عبارت است از عملی مخصوص، مرکب از رکوع و سجود و قرائت و ذکر، توأم با نیت و شرایط خاص، که با تکثیر آغاز و با سلام ختم می‌گردد.

نماز جماعت: نمازی که دسته جمعی خوانند در آنبه امام جماعت اقتدا کنند بدین گونه که یک نفر مسلمان (به عقیده شیعه به شرط عدد است) به نماز ایستد و دیگران به وی اقتدا کنند نماز جماعت از شعائر اسلام است. منظور از نماز جماعت در این تحقیق همان زنگ برگزاری نماز جماعت در مدارس می باشد که هنگام اذان ظهر با حضور دانش‌آموزان در نمازخانه مدرسه برگزار می شود.

خانواده: خانواده اولین نهادی است که دانش‌آموزان در آن رشد و نمو می‌یابد و همچنین خانواده در اجتماعی کردن کودک و برآورده کردن نیازهای اولیه او نقش اساسی دارد. منظور از خانواده در این تحقیق پدر و مادر و سایر اعضای خانواده هستند که دانش‌آموز هر روز در خانه با آنها زندگی می‌کند.

کارکنان مدرسه: منظور از کارکنان مدرسه کلیه عوامل اجرای مدرسه از قبیل مدیر، معاونان، مربی پرورشی، مربی تربیت بدنی، مربی بهداشت، معلمان سایر پایه‌ها هستند که دانش‌آموز هر روز در مدرسه با آنها روبرو می شود واز آنها تأثیر می‌پذیرد.

روحانی: منظور از روحانی شخصی است که با لباس مخصوص روحانی برای برگزاری نماز جماعت به مسجد می‌آید و نماز را به صورت دسته جمعی برگزار می‌کند.

نماز خانه: منظور از نمازخانه، اتاقی مستقل در ساختمان مدرسه است که با موکت یا فرش پوشیده شده است و دارای کفش کن، جای مهر و کمد مخصوص کتاب‌هایی از قبیل قرآن و کتب ادعیه می باشد و دانش آموزان برای ادای نماز به آنجا می‌روند.

پایگاه بسیج: مکانی که در آن افراد به انجام فعالیت های بسیج می پردازند و در برنامه های سیاسی مذهبی نقش پررنگی دارند.

علاقه: این کلمه مصدر است به معنی دوست داشتن، به دل دوست داشتن کسی، ارتباط، دوستی، محبت قلبی، عشق، آنچه که انسان به آن دلبستگی دارد علائق جمع (فرهنگ فارسی دکتر حسن عمید)

روش شناسی پژوهش

این مطالعه با توجه به موضوع آن جزء تحقیقات کاربردی محسوب می شود. با توجه به محدودیت ها و موضوع مورد مطالعه، جامعه دانش آموزان مجتمع امیرکبیر روستای زرقان از توابع شهرستان جغتای و نمونه مورد بررسی ۱۵۶ دانش آموز ابتدایی دبستان شهید زرقانی می باشد. با توجه به موضوع کاربردی پژوهش یکی از بهترین روش هایی که میتوان انتخاب نمود اقدام پژوهی است.

ابزار و روش های جمع آوری داده ها:

روش استفاده شده برای جمع آوری اطلاعات در این تحقیق مصاحبه و گفت و گو با روحانی روستا، مدیر و همکاران مجتمع، والدین و دانش آموزان بوده و نوع ابزار استفاده شده برای جمع آوری داده ها در این تحقیق، پرسشنامه محقق ساخته از اولیا و دانش آموزان که شامل سوالاتی جهت بررسی عوامل اثر گزار برافزایش علاقه دانش آموزان به نماز است.

سوالات بر اساس اهداف تحقیق بوده و از آزمودنی خواسته شده به یکی از جواب های پیشنهادی پاسخ دهد. در مقدمه پرسشنامه از دانش آموزان خواسته ایم از درج نام و نام خانوادگی خودداری نمایند و صادقانه به پرسش ها پاسخ دهند.

گردآوری اطلاعات

برای بررسی عوامل اثر گزار بر موضوع مورد پژوهش در روستاها کار خود را با یک نمونه در دسترس شروع نمودم. در ابتدا به روش های زیر شروع به گردآوری و افزایش اطلاعات نمودم:

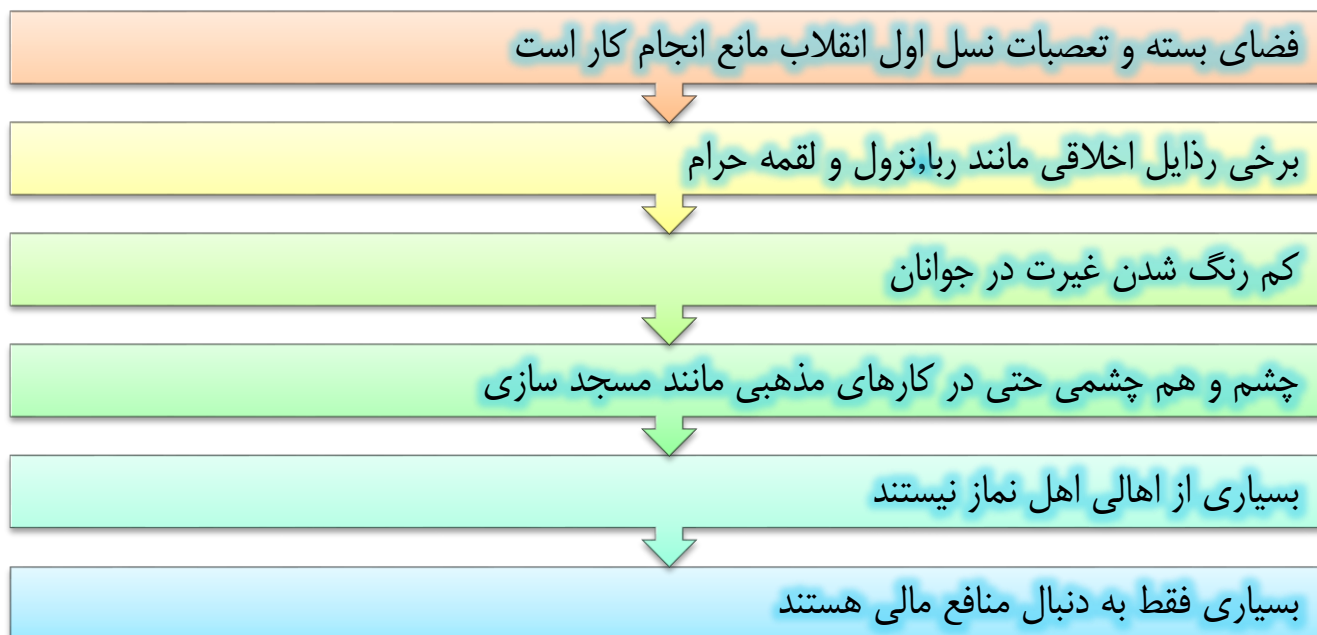
مدیر مجتمع امیر کبیر زرقان

آقای رمضانعلی حطیبه ای به عنوان فردی که حدود ۲۰ سال از دوران خدمت خود را در این روستا سپری نموده است نکات زیر را از دلایل و مشکلات عدیده ای می داند که گریبان گیر مردم روستا شده و و طبیعتا فعالیت های فرهنگی مذهبی را به حاشیه کشانده است. مسائلی از جمله سخت گیری های نسل اول انقلاب، کار کردن جوانان در شهر های بزرگ و مدارس مختلط از نظر سن و جنس و...

روحانی روستا:

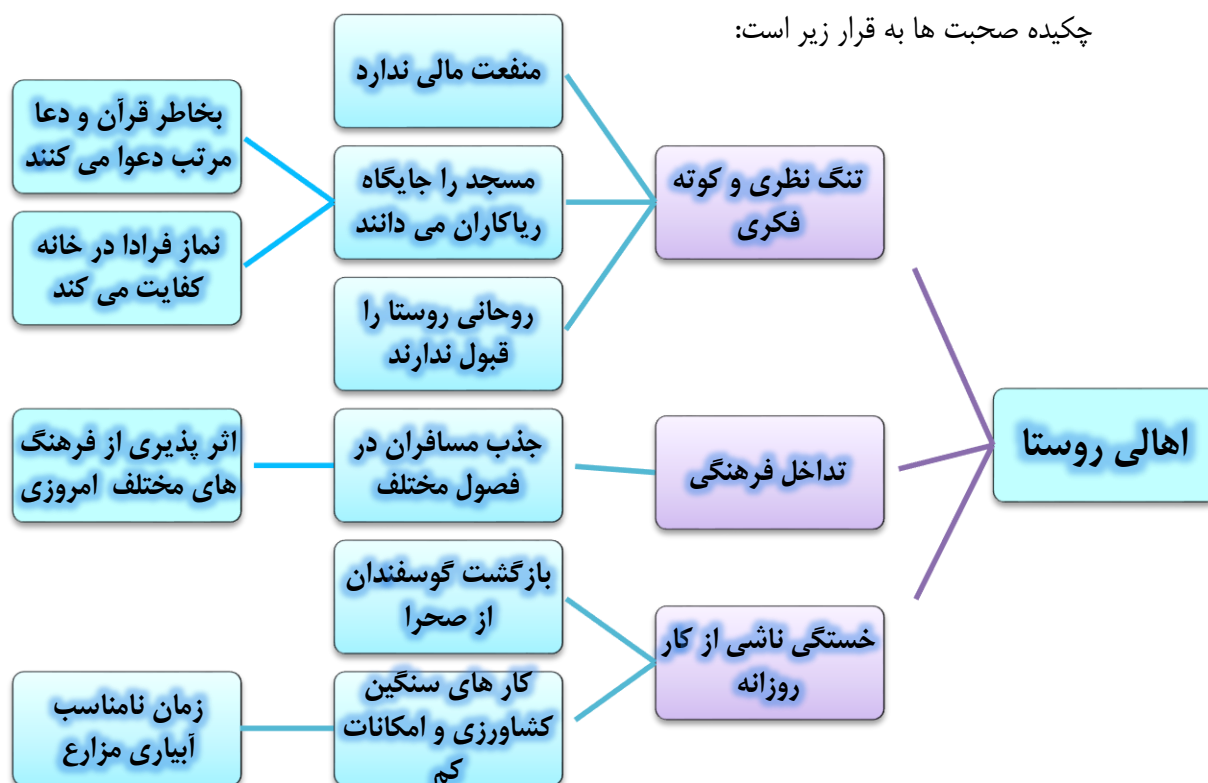
شرایط فرهنگی از نظر حاج آقای خدشاهی اصلا جالب نیست. نتیجه گفتگو با ایشان را می توان در موارد زیر خلاصه کرد:

مصاحبه با اولیای دانش آموزان

برای جمع آوری اطلاعات در خصوص عدم توجه به نماز جماعت از اولیا ، با برخی از آنها به روش سوالات باز و چند نفری نیز به صورت مصاحبه به گفتگو نشستیم. عده ای مشکلات ناشی از خستگی کار ، رفت آمد زیاد مسافر با فرهنگ های مختلف و... را مطرح نمودند و برخی نیز کالا با روحانی و حضور در مسجد مشکل داشتند.

چکیده صحبت ها به قرار زیر است:

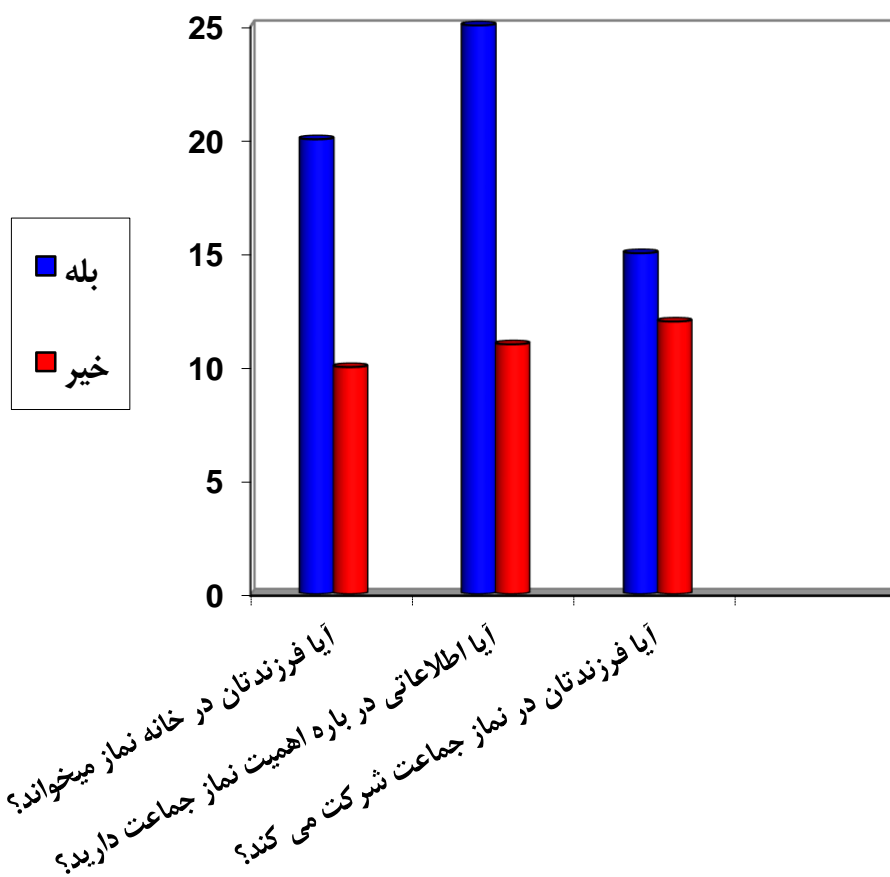

دانش آموزان

در ضمن برنامه های کلاسی و در کلاس قرآن از بچه ها می خواستم توضیح دهند که چرا خودشان یا برخی از دوستانشان در نماز شرکت نمی کنند مطالب زیر حاصل گفته های خود دانش آموزان می باشد.

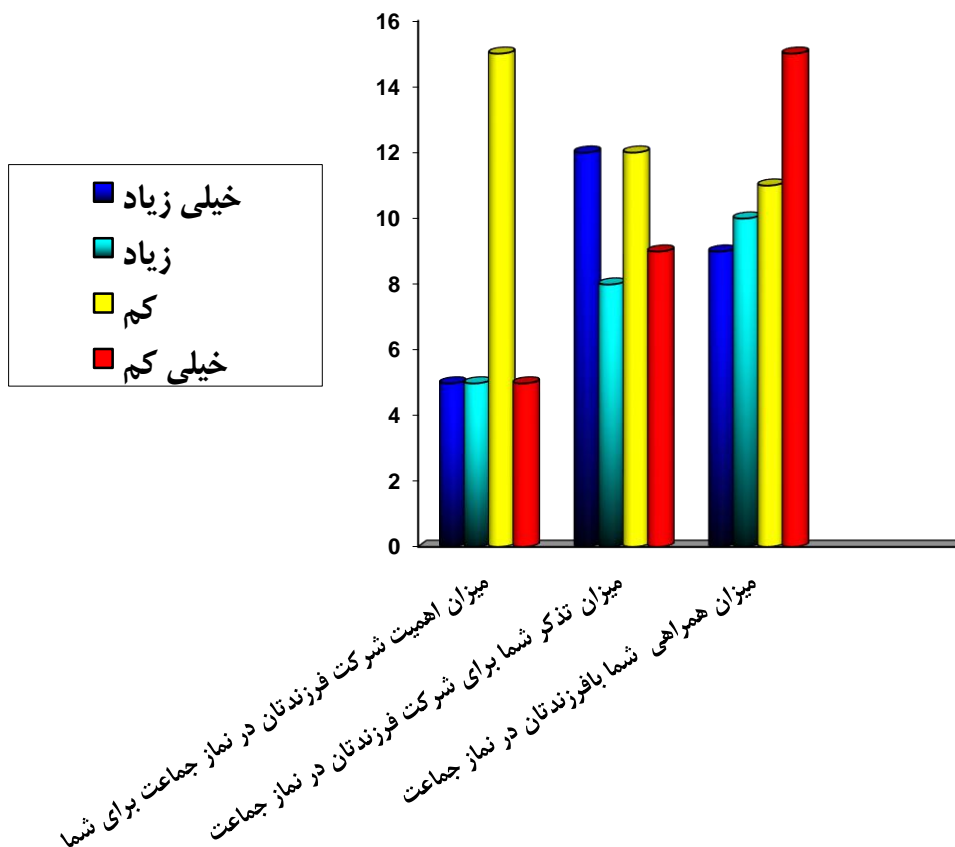
پرسشنامه اولیا

به نظر شما عدم علاقه ی بعضی از بچه ها به شرکت در نماز جماعت چه چیزها می تواند باشد؟

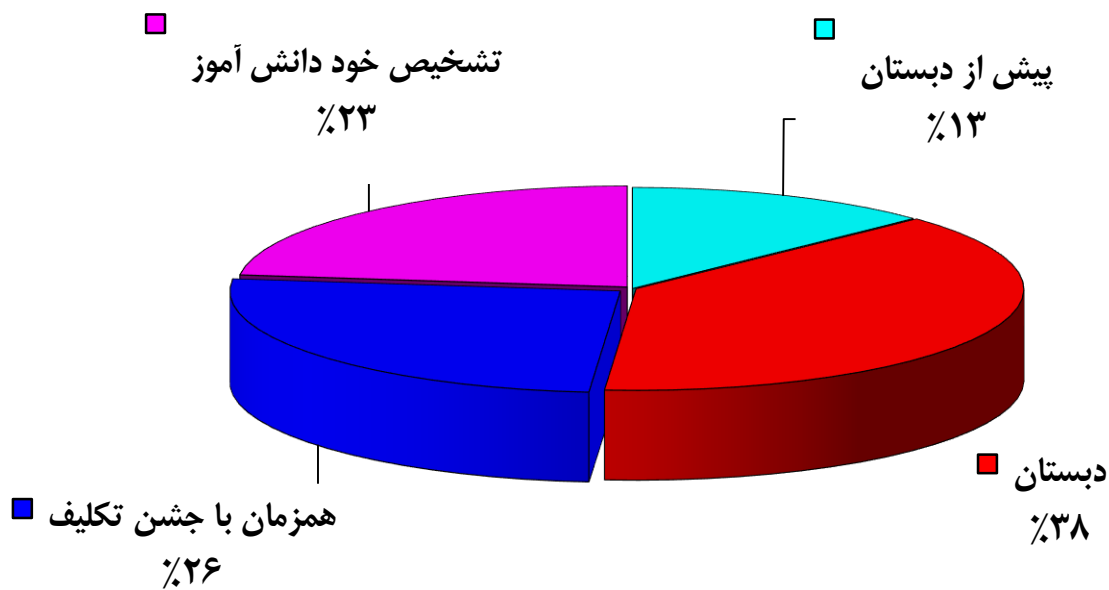

والدین از مشکلات عدم حضور بچه ها در نماز جماعت مسجد مانند: برخورد نامناسب نماز گزاران در مسجد ، عدم تشویق و... آگاهند اما برای رفع آن تلاشی نمی کنند. حتی در مواردی که فرزند خود آنان مورد خشم و غضب دیگران واقع می شود حاضر نیستند برای حمایت فرزند خود از حق او دفاع کند تا مبادا از وجه و شخصیتشان در بین سایرین کم شود.

-همانطور که نمودار نشان می دهد اهمیت شرکت دانش آموزان در نماز جماعت برای بسیاری از خانواده ها کم است که علت آن به احتمال زیاد نرسیدن دانش آموزان به سن تکلیف می باشد. همچنین میزان مشارکت و همراهی دانش آموزان در نماز جماعت توسط اولیا در بسیاری از موارد خیلی کم است ؛ از این رو نمی توان انتظار داشت که بچه ها نیز در نماز جماعت با شور و اشتیاق شرکت کنند.

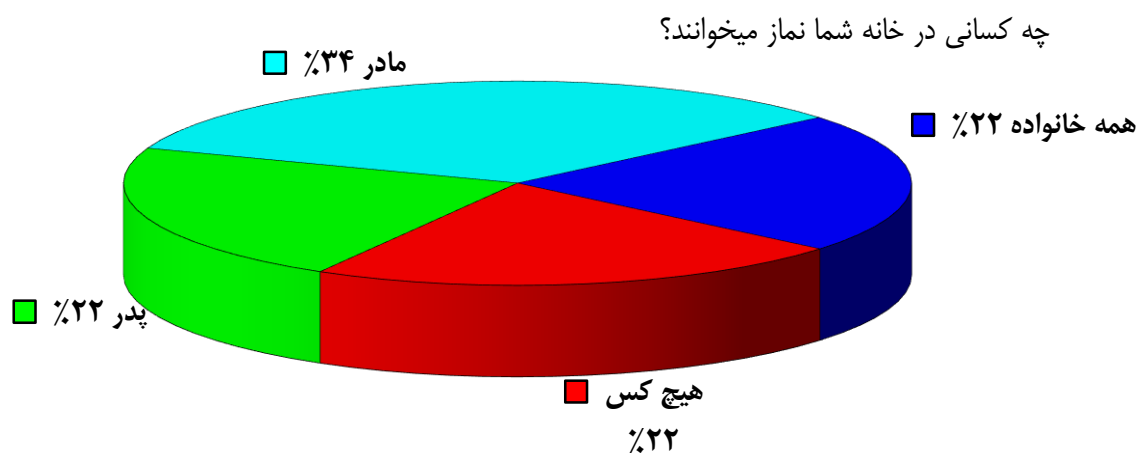
به نظر شما مناسبترین زمان برای تشویق بچه ها به نماز و نمازجماعت چه سنی یا دوره ای است؟ چرا؟

همان طور که از نمودار پیداست حدود ۵۰٪ از خانواده ها زمان نماز خواندن و انجام اعمال دینی را همزمان با جشن تکلیف یا تشخیص خود دانش آموزان می دانند. البته برای دختران که از ۹ سالگی به سن تکلیف می رسند اشکالی ندارد اما باید توجه نمود که کودک قبل از رسیدن به سن تکلیف باید کم کم به انجام فرایض دینی عادت نماید تا انجام به یک باره همه واجبات برایش سخت و دشوار نباشد.

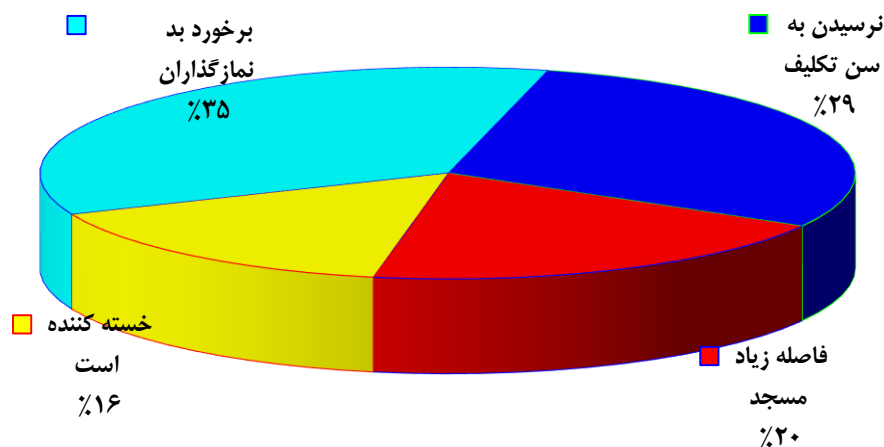
در باره تشخیص خود کودک هم می توان گفت که وظیفه ی اولیا و مربیان است که کودک را به تدریج با این مسائل آشنا سازند تا به انجام واجبات علاقه مند شود، در غیر این صورت ممکن است کودک هیچگاه به تشخیص اینکه باید واجباتش را انجام دهد نرسد.

تحلیل برخی از سوالات پرسشنامه دانش آموزان

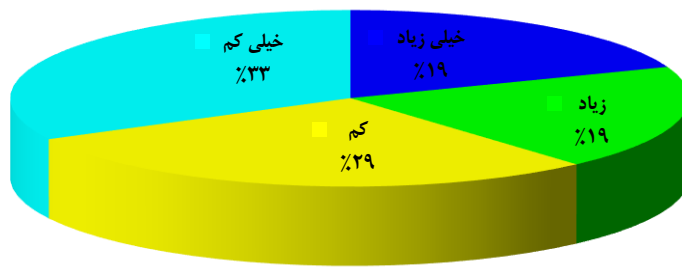
پرسشنامه دانش آموزان نشان می دهد که فقط ۲۲٪ خانواده ها همگی نماز می خوانند و در ۷۸٪ بقیه خانواده ها یا فقط یک نفر و یا هیچ کس نماز نمی خواند، از این رو نمی توان انتظار داشت که دانش آموزان با جدیت و علاقه نماز هایشان را بخوانند در این صورت نیاز مند الگوهای جانشین دیگری مانند معلم ، معاون ، مدیر و دیگر افرادی هستند که با مشاهده آن ها رفتارشان را الگو گرفته و خلا موجود در خانواده ها تا حدودی بهبود یابد .

علت عدم شرکت برخی دانش آموزان در نماز جماعت

بسیاری از بچه ها برخورد نا مناسب نماز گزاران را علت عدم شرکت دانش آموزان در نماز می دانند. در ۲۹٪ هم مانند خانواده ها نرسیدن به سن تکلیف علت عدم حضور در نماز جماعت مسجد است. به دلیل جمعیت کم نماز گزاران فقط در یک مسجد نماز برگزار می شود که فاصله زیاد برخی دانش آموزان از مسجد جامع روستا امری کاملاً طبیعی است .

رضایت از شرایط مسجد روستا

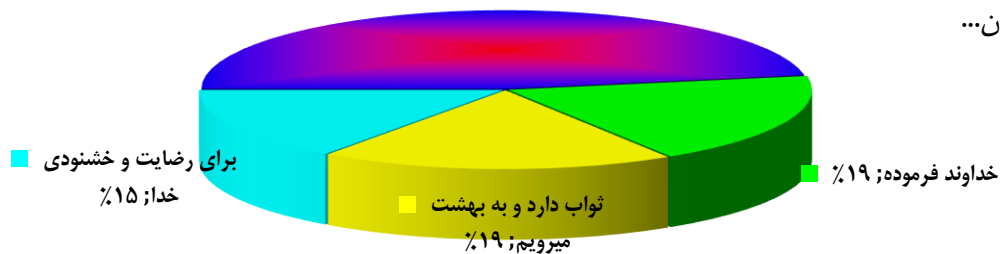
حدود ۶۲٪ دانش آموزان از شرایط فیزیکی مسجد مانند تمیزی، زیبایی، جذابیت و... رضایت چندانی نداشتند. برای جذب این دانش آموزان هم اقداماتی که در بخش راهکارهای موفق با عنوان زیبا سازی فضای مسجد مطرح شده است به کار برده شد.

مصاحبه گروهی با دانش آموزان

در مشورت و هم اندیشی با همکاران تصمیم گرفتیم برای سنجش دقیق تر افکار دانش آموزان نسبت به نماز با طرح یک سوال به نگرش بچه ها پی ببریم. قبل از پاسخ به سوال به دانش آموزان به خوبی تفهیم نمودم که تمام گزینه ها صحیح هستند و شما فقط نظر و احساس خود را بیان کنید.

■ کار خوبی است
۴۷%

من نماز می خوانم چون...

هرچند که تمام پاسخ ها درست هستند اما می توان فهمید که اکثر بچه ها نماز را به این خاطر میخوانند که کار خوبی است نه بخاطر رضایت و خوشنودی خداوند. در ظاهر شاید این طرز تفکر برای یک دانش آموز ابتدایی عاری از شکل باشد، اما اشکال این است که بسیاری از دانش آموزان کار خوبی مانند نماز را در کنار سلام کردن که کار خوب دیگری است قرار دهند و از همین رو با انجام چند کار خوب به اغنای روحی برسند و از توجه به نماز به عنوان یک کار خوب به تدریج سر باز زنند. این مصاحبه بیانگر کوتاهی و کم کاری اولیا، معلمین، روحانی و... در تبیین صحیح اهداف نماز است، باید نوجوان هدف از نماز خواندنش را بداند و بیش از توجه به چگونگی نماز خواندن به چرایی آن توجه نماید، لذا اگر چرایی نماز خواندن را به زبان ساده به آنان بفهمانیم خود به دنبال چگونگی اقامه نماز خواهند رفت.

بررسی مشاهدات

در مشورت و هم اندیشی با همکاران تصمیم گرفتیم در ابتدا دانش آموزان را با قرآن آشنا کنیم تا کم کم زمینه حضور حداکثری آنان در نماز جماعت فراهم شود. روز سوم سکونت در زرقان بود. حدود ساعت ۱۴ زنگ به صدا درآمد در آن روز که باز کردم سرو کله بچه ها پیدا شد. هر کدامشان چیزی در دست داشتند از شیرینی، گردو، لواشک، نان چرب و بادام گرفته تا هندوانه دیمه و لوشی که هر یک دست رنج خودشان بود. با یک تعارف خشک و خالی همگی وارد خانه شدند و در پذیرایی نشستند. همگی زیر لب پیچ پیچ می کردند. خواستم بیرونشان کنم اما چشمم که به هدایا افتاد خجالت کشیدم و چیزی نگفتم. بی تجربه و جوان بودم هنوز به خلق و خوی بچه ها عادت نکرده بودم.

تصمیم گرفتیم کار خود را با همین ۶-۷ نفری که امروز میهمانم بودند شروع کنیم. درباره اوقات فراغتشان پرسیدم و پس از مقدمه چینی نظرشان را درباره کلاس قرآن جویا شدم. همگی ابراز علاقه کردند و خوشحال شدند فکر نمی کردم بچه ها راست بگویند و در کلاس شرکت کنند.

همسایه طبقه پایین کمی بداخلاق و عصبی است. لذا مرتب به بچه ها می گفتم آرام صحبت کنید. نماز عصرم را نخوانده بودم بچه ها را تنها گذاشتم و تا مهبای نماز شوم نمی خواستم بچه ها را بیرون کنم لذا با خود گفتم نماز بخوانم شاید خودشان درک کنند و بروند. اما درک که نکردند بماند سرو صدایشان بالا گرفت و در همین حین همسایه طبقه پایین از راه رسید و با فحش و کتک بیرونشان کرد.

عصر روز بعد به مسجد رفتم فکر نمی کردم به جز دو سه نفر کسی آمده باشد. اما جای امیدواری بود حدود ۸ نفر از شاگردان خودم در مسجد حضور داشتند و هر روز به تعدادشان افزوده می شد در عرض کمتر از یک هفته تعداد بچه ها به ۲۰ نفر رسید. پشرفت خوبی بود ولی ۲۰ نفر از یک مدرسه ۱۵۶ نفری آمار قابل توجهی برای من نبود.

در کنار آموزش قرآن تصمیم گرفتیم برای آموزش مفاهیم دینی و جذب حداکثری دانش آموزان در پایان کلاس سوالی را مطرح کنیم و به پنهان های مختلف به بچه ها جایزه بدهیم.

جایزه تاثیر خود را گذاشت و کمتر از یک ماه جمعیت کلاس دو برابر شد

میراسم اهدای جوایز

گاهی اوقات برای ایجاد انگیزه و تبلیغ جوایز بچه ها را در سر صف اهدا می کردم که خود باعث جذب بیشتر بچه هامی شد. در ابتدا گمان می کردم بچه ها بخاطر جایزه به کلاس قرآن می آیند ولی بعد ها رفتار یکی از شاگردانم به من آموخت جایزه اهمیت چندانی ندارد بلکه تنها چیزی که کودکان به آن احتیاج دارند احترام متقابل توجه و محبت است.

محمدپس از این که در قرعه کشی جایزه را برنده شد به تنهایی به نزد من آمد و جایزه را به من پس داد و گفت: آقا اجازه من به این احتیاج ندارم، بدینش به بقیه بچه ها که بیشتر لازم دارن.

شور و شوق پسر ها به دختر ها هم سرایت کرده بود و مُصرّانه پی گیر بودند تا برای آنها هم کلاس قرآن بگذارم. تشکیل کلاس برای دانش آموزان دختر مشکلات خاص خودش را داشت، لذا قبل

از تشکیل کلاس با همکاران و مدیر مجتمع مشورت نمودم. به پیشنهاد همکاران قبل از تشکیل کلاس از رئیس شورا، روحانی مستقر و دهیار روستا کسب اجازه نمودم. با هماهنگی مدیر و معاون پرورشی مدرسه برای دختر ها هم یک کلاس قرآن دایر شد برای جلوگیری از مشکلات احتمالی، کلاس دختر ها در داخل مدرسه و یک ساعت قبل از زنگ صبحگاه شروع می شد.

برگزاری کلاس قرآن برای دخترها باعث رقابت هر چه بیشتر بین دانش آموزان شده بود به طوری که هم تعداد دانش آموزان کلاس قرآن پسر و دختر افزایش یافت و هم شور و اشتیاق پاسخ

دادن به سوالات مسابقه همه را به تکاپو انداخته بود. پاسخ به سوالات علاوه بر بچه ها خانواده ها را هم درگیر خود کرده بود به طوری که گاهی اوقات والدین موفق به یافتن پاسخ نمی شدند و تماس می گرفتند تا راهنماییشان کنیم. مادر همان محمد که جایزه را به دوستش بخشید میگفت بعضی وقت ها یافتن پاسخ سوال تا اوایل بامداد طول می کشد.

دانش آموزان به طور مستقیم و والدین، بزرگترها، روحانی روستا، همکاران مدرسه و ... به طور غیر مستقیم مخاطبان فعالیت های فرهنگی مذهبی بودند. شرایط کم کم برای اجرای برنامه اصلی که جذب بچه ها به نماز جماعت بود فراهم شد.

برنامه کلاس قرآن را طوری طراحی کردم که معمولاً آخر هفته یک سوال قرآنی طرح می شد و روز شنبه از بین پاسخ های بچه ها به چند نفر جایزه میدادم روش تقویت مثبت با جایزه اثر خوبی گذاشته بود و توانستم در کمتر از ۱ ماه بیشتر از نیمی از بچه های مدرسه ابتدایی را درگیر مسائل فرهنگی مذهبی کنم. به طوری که طبق لیست حضور و غیاب حدود ۴۲۱ قرآن آموز پسر و بیش از ۵۰ قرآن آموز دختر در کلاس حضور می یافتند. برای جذب دانش آموزان به نماز از همین روش استفاده کردم دو نفر از بچه ها را مسئول حضور و غیاب نماز جماعت مغرب و عشا نمودم و از بچه ها خواستم که در نماز جماعت مسجد حاضر شوند. به کسانی که در نماز حاضر میشدند امتیازاتی داده می شد از جمله: حذف منفی که بخاطر بی نظمی در کلاس قرآن گرفته بودند و آنها را از دریافت جایزه محروم می کرد و دیگری قرعه کشی هفتگی بین کسانی که مرتب در نماز حاضر می شدند. این امتیازات باعث حضور بیشتر دانش آموزانم در مسجد و شرکت در نماز جماعت شد اما هنوز هم بسیاری از قرآن آموزان بلافاصله پس از اتمام جلسه به سرعت به خانه هایشان می رفتند و در نماز شرکت نمی کردند.

به جستجوی علت بر آمدم و نتایج زیر برایم حاصل شد:

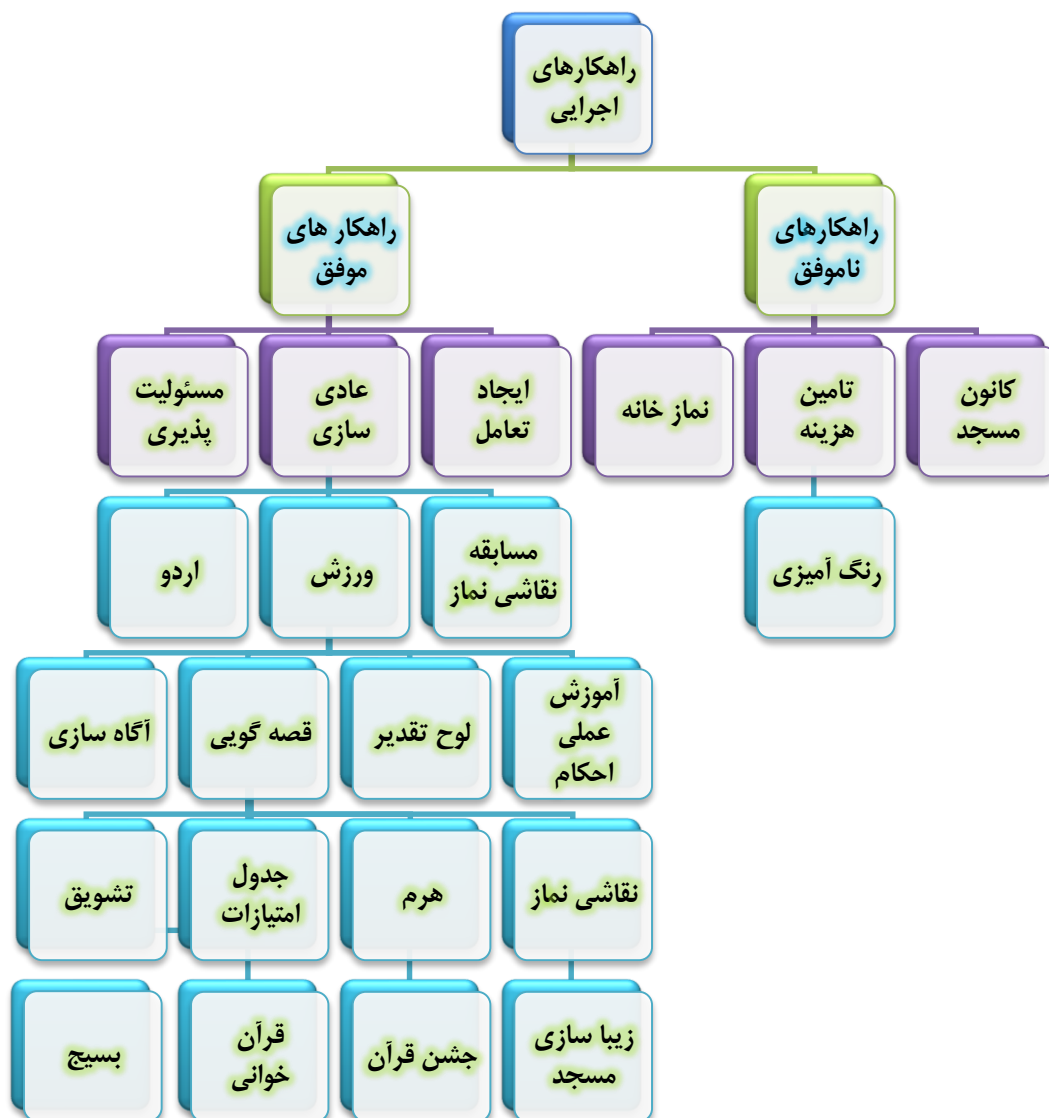

ایده ها و پیشنهادات

در مشورت و هم اندیشی با همکاران، مدیر مجتمع و روحانی روستا راهکارهای زیر پیشنهاد شد که بسیاری از آنها نتیجه بخش بود.

پس از اجرای راهکارها برخی از آن ها با موفقیت همراه نبود و نتیجه ای در بر نداشت و لی بیشتر آن ها نتایج اثر بخش بوده و با استقبال دانش آموزان مواجه شد.

راهکارهای اجرایی

راهکارهای ناموفق:

۱- تامین هزینه

اداره کلاس قرآن با جمعیتی بالغ بر ۷۰ دانش آموز طبیعتاً هزینه های زیادی در برداشت از جمله خرید جایزه، تهیه قرآن، تبلیغات فرهنگی مذهبی، برپایی اردو، تهیه پذیرایی و....

برای تامین هزینه ها سعی کردم کلاس قرآن را تحت پوشش نهاد یا ارگانهای دولتی ببرم تا بتوانم بخشی از هزینه ها را تامین نمایم. آموزش و پرورش، کانون فرهنگی مسجد، سازمان تبلیغات، اوقاف و امور خیریه نیز نتوانستند یاری گر فعالیت های قرآنی شوند. اما ناامید نشدم و به تنهایی کار را ادامه دادم.

۲- نماز خانه

با توجه به بستر سازی انجام شده با مشورت و هم اندیشی همکاران، مدیر و معاون پرورشی تصمیم بر آن شد تا مکانی به نماز خانه مدرسه اختصاص یابد.

تنها مکان موجود یکی انبار وسایل و دیگری انبار تغزیه بود که به دلیل رطوبت کف آنها مناسب نماز خانه نبودند. به ناچار مجبور شدیم از مدرسه راهنمایی مجاور به دبستان استفاده کنیم مدرسه راهنمایی حکم تخریب گرفته بود و تنها استفاده ی آن برگزاری شبانه کلاس های ترک اعتیاد NA بود. لذا با هماهنگی انجام شده یکی از کلاس ها به عنوان نماز خانه انتخاب شد. آماده سازی نماز خانه تا پایان اسفند به طول انجامید .

پس از عید ساعت رسمی کشور یک ساعت تغییر کرد و سبب شد تا وقت نماز ظهر از ساعت آموزشی خارج شود و تمام فعالیت ها و هماهنگی ها بی نتیجه بماند تصمیم گرفتیم که به جای نماز خانه بچه ها را به مسجد دعوت کنیم تا نماز ظهر را هم به جماعت اقامه کنند اما با بررسی های انجام شده به این نتیجه رسیدیم که چنین اقدامی فعلا مناسب نبوده و بار دهی لازم را ندارد چرا که:

۱- اذان بلافاصله بعد از تعطیلی مدرسه نبوده و دانش آموزان تا شروع نماز ۱۵-۲۰ دقیقه ای معطل می مانند.

۲- خستگی مدرسه، گرسنگی، فاصله مسجد تا خانه سبب دل زدگی بچه ها می شود.

لذا با تاکید بر آسان گیری نماز و تا زمانی که خواندن نماز برای دانش آموزان به صورت درونی ارزشی نشده اجرای برنامه مناسب حال دانش آموزان نبوده و نیست. البته باز هم چند باری شاهد حضور چند دانش آموز در نماز ظهر بوده ام که مایه مسرت و خوشحالی است. یکی از بچه ها از من اجازه گرفت و لیستی برای نماز جماعت ظهر تهیه نمود و بچه ها را ساماندهی می کرد.

۳- کانون مسجد

پس از ناامیدی از همکاری ادارات و نهادها تصمیم گرفتیم با به عهده گرفتن مسئولیت کانون فرهنگی هنری مسجد جهت برگزاری کلاس ها و فعالیت های فرهنگی متنوع از اعتبار کانون استفاده کنیم. پس از چند هفته توانستم اعتماد مدیر کانون مسجد را جلب کنم. ایشان کلید و دوربین کانون را در اختیارم قرار دادند. طبق قراردادی که با مدیر کانون بسته شد قرار بر این بود که ایشان هزینه پذیرایی و جوایز را بر عهده بگیرند و در عوض برگزاری کلاس ها طرح های فرهنگی تهیه و گزارش عملکرد کانون بر عهده من باشد.

عمل نکردن به تعهدات از سوی مدیر کانون مرا بر آن داشت تا به جست و جوی علت برآیم. با تحقیق و پرس و جو به این نتیجه رسیدم که مدیر کانون هزینه و اعتبار کانون را معمولا به مصارف نا مربوط دیگر از جمله برگزاری مسابقه قویترین مردان در ایام عید و موارد دیگر می رساند. به ناچار کلید و دوربین کانون را به مدیر واگذار کردم و از مسئولیت کانون انصراف دادم.

۴- رنگ آمیزی مسجد

با همکاری روحانی روستا برای زیبا سازی فضای مسجد تصمیم بر آن شد تا با کمک های جمع شده از اهالی روستا ، مسجد رنگ آمیزی شود. برای این منظور تصمیم گرفتیم از دانش آموزان برای جمع کردن فرش ها، شستن پرده ها و تمیز کردن مسجد استفاده کنیم تا این فعالیت ها در ذهن دانش آموزان به یادگار بماند علاوه بر این ، تصمیم داشتیم مسجد برای مراسم اعتکاف ماه رجب رنگ و روی دیگری به خود بگیرد. اما هیئت امانا با مخالفت و بهانه هایی از قبیل فرصت کوتاه تا اعتکاف، نقاشی سال قبل ، احداث مسجد جدید و ... مانع از انجام کار شدند.

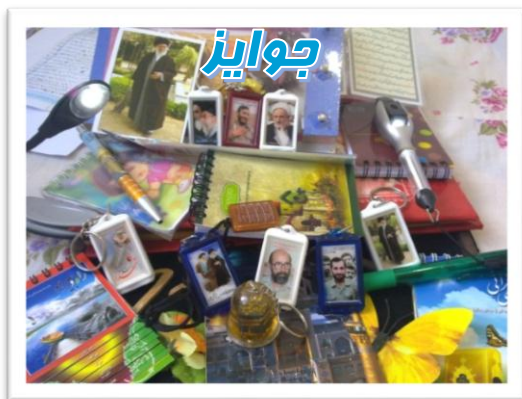
راهکارهای موفق

ایجاد تعامل

اولین مشکلی که سعی در اصلاح آن داشتیم رابطه بین روحانی روستا با بچه ها بود. زیرا مهم ترین دلیل عدم حضور بچه ها در مسجد برخورد نامناسب و نبود مشوق های روحی است. از مشورت و همفکری با دیگران به این نتیجه رسیدیم که برای ایجاد رابطه ی متقابل بین روحانی و بچه ها باید به نوعی بین آنها تعامل ایجاد کنیم لذا از روحانی مسجد درخواست کمک کردم تا در تهیه سوال برای مسابقه کمک کند. از طرف دیگر من نیز بچه ها را برای یافتن پاسخ به نزد روحانی سوق می دادم. در عرض کمتر از چند هفته تعامل خوبی بین دانش آموزان و روحانی روستا برقرار شد به طوری که روحانی تک تک بچه ها را برای یافتن پاسخ راهنمایی میکرد و با روی گشاده آنها را می پذیرفت و کمکشان می کرد. چنین روحیه های در بین پیرمرد ها و ریش سفیدان که اطلاعات قرآنی زیادی داشتند شکل گرفت و آنها نیز تا جایی که می توانستند به سوالات بچه ها پاسخ می دادند.

تشویق

یکی از مهمترین ابزارها که به نظر همکاران برای جلب توجه بچه ها لازم و ضروری است تشویق کلامی یا غیر کلامی به صورت هدیه و جایزه است که می تواند به راحتی بچه ها را جذب فعالیت ها و برنامه ها کند.

البته استفاده زیاد از هدیه و جایزه چندان مناسب نبوده چرا که جایزه هم مشکلات خاص خودش را دارد. اثر جایزه مرتب کم می شود و باید مرتب بر جنس کیفیت و تنوع آن ها افزود. سطح توقع بچه ها زیاد شده نسبت به جایزه شرطی می شوند و فقط در برابر جایزه کار انجام می دهند. در جلسات ابتدایی هر جلسه به ۴ نفر جایزه می دادم. اما برای کاهش مضرات جایزه دادن

روشم را تغییر دادم دفعات و تعداد جوایز را کاهش دادم این کار چند مزیت داشت. اول این که بچه ها مقید و پابند جایزه نمی شدند و دوم این که بچه ها بخاطر جایزه فعالیت نمی کنند و کم کم انجام فعالیت های مذهبی برای ایشان درونی شده و به عمق معارف دینی نزدیکتر خواهند شد.

جشن قرآن

جشن قرآن

با همکاری یکی از همکاران برای بچه های کلاس اولی جشن قرآن برگزار شد تا کلاس اولی ها هم در برنامه های قرآن شرکت کنند و بستر سازی لازم برای آینده این سازان فراهم شود

عادی سازی

یکی از مشکلات بچه ها ترس از تاریکی کوچه ها هنگام بازگشت بود لذا با توجه به محل سکونت هر یک از آنها بچه ها را به گروه های ۲-۳ نفری تقسیم نمودم تا مشکل ترس از تاریکی و تنهایی آنها حل شود البته راه بعضی از بچه ها کمی دور می شد ولی در عوض هنگام بازگشت از مسجد تنها نبوده و نمیترسیدند. خانه ای که خودم در آن سکونت داشتم در نزدیکی قبرستان بود و مسیر عبوری من به مسجد هم از همان جاده وسط قبرستان بود لذا بعد از نماز منتظر می ماندم و با همه بچه هایی که مسیرشان در ضلع جنوبی روستا و از میان قبرستان بود دسته جمعی حرکت می کردیم تا کم کم ترس بچه ها از این مسیر هم فروکش کند و رفت آمد از این مسیر برایشان عادی شود .

جدول امتیازات

برای نمایش بازخورد فعالیت های خوب دانش آموزان به خودشان برای آنها جدول امتیازات طراحی نمودم خانه های این جدول بیانگر انجام کارهای خوب و شایسته از قبیل حفظ سوره های قرآن، مسئولیت پذیری در مسجد، انجام فعالیت های فرهنگی و ... بود آن را در محلی نصب کردم که همگی بتوانند همیشه حاصل زحمات خود را مشاهده کنند .

مسئولیت پذیری

همکاری و انجام مسئولیت ها

برای جذب بچه ها به مسجد سعی کردم از فعالیت هایی که بچه ها به آن بسیار علاقه دارند بهره ببرم. داشتن مسئولیت بیش از همه حس ابراز وجود بچه ها را تحریک می کرد لذا از همین قضیه استفاده کردم و بچه ها را به مسئولیت های متنوعی منسوب نمودم از جمله: مسئولیت حضور و غیاب دانش آموزان در مسجد، جمع کردن مهر ها، تابلوی اعلانات، حفظ نظم و انضباط بچه ها در مسجد، عطر زدن به نماز گزاران، اذان گفتن، مکبر، کمک در آبدارخانه - پخش قند و چای شستن استکان ها، تنظیم تابلوی قرائت قرآن، توزیع و جمع آوری قرآن، جاکفشی، نظافت مسجد و ...

به طور هفتگی مسئولیت ها عوض می شد تا همه بچه ها مسئولیت های مختلف را تجربه کرده و خسته نشوند. برای جلوگیری از اعتراض و مشکلات دیگر اکثر مسئولیت ها به روش قرعه کشی و برخی نیز بر اساس شایسته سالاری به دانش آموزان داده می شد.

ورزش

ورزش و بخصوص فوتبال از دیگر برنامه هایی بود که دانش آموزان پسر شدیداً به آن علاقه داشتند. لذا برای جذب دانش آموزانی که به کلاس قرآن نمی آمدند از این موضوع استفاده کردم .

با هماهنگی مدیر مجتمع ۲ روز در هفته عصر ها ساعتی قبل از کلاس قرآن مسابقات فوتبال بین دانش آموزان در محوطه مدرسه اجرا شد. فوتبال کم کم سبب شد تا دانش آموزانی که با قرآن و مسجد بیگانه بودند به تدریج تحت تاثیر جو خوبی که در بین بچه ها حاکم بود قرار گرفته و پس از چند جلسه هم در کلاس قرآن و هم در مسجد حضور یابند.

مسابقه نقاشی نماز:

بین دانش آموزان مدرسه مسابقه نقاشی با موضوع نماز جماعت برگزار شد .

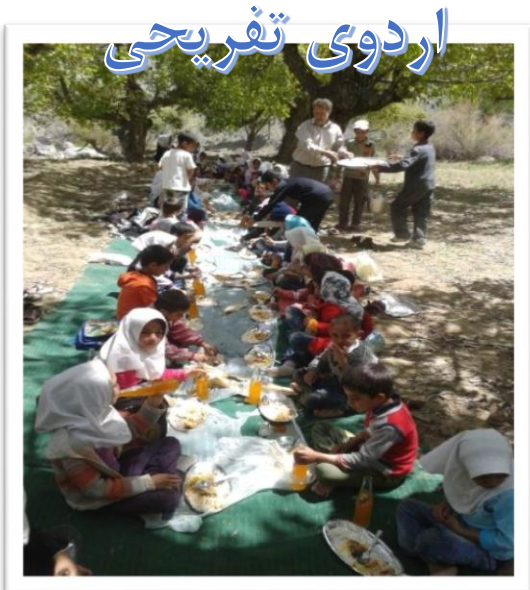
بچه ها از این مسابقه استقبال کردند و حدود ۹۰ درصد دانش آموزان نقاشی خود را تحویل دادند برای تشویق بچه ها به همه کسانی که شرکت کرده بودند کارت امتیاز داده شد و تصاویر منتخب به صورت نمایشگاهی، برابر دیدگان دانش آموزان در مدرسه نصب شد.

اردو

از طرف مدرسه اردویی برای بچه ها تدارک دیده شده بود اما تعداد محدودی از هر کلاس آن هم فقط ۳ نفر اول هر کلاس به اردو دعوت شدند این اقدام باعث نارضایتی بسیاری از بچه های دیگر شد .

با فرمانده بسیج پایگاه شهدای زرقان صحبت کردم و قرار شد تعدادی از بچه های کلاس قرآن را به اردو ببریم . همین قضیه باعث شد تا به آمار دانش آموزان فعال در زمینه ی نماز و قرآن افزوده شود.

حضور و غیاب

برای نظم بخشی به کلاس و جدیت در کار از لیست حضور غیاب استفاده نمودم که باعث التزام بچه ها به کلاس قرآن می شد تا جایی که برای غیبت کردن از قبل هماهنگی میکردند و اجازه می گرفتند انجام حضور و غیاب نیز به خود آنها واگذار شد. هنگام پر شدن لیست به ۳ نفر از کسانی که غیبت نداشتند جایزه ی مختصری داده می شد.

برای جذب بیشتر بچه ها به نماز جماعت به آنها گفته شد با هر ۳ جلسه حضور در نماز جماعت یک غیبت آنها ندیده گرفته می شود.

بسیج

برگزاری کلاس ها و فعالیت های فرهنگی توجه پایگاه بسیج را به خود جلب کرد و جانشین فرمانده پیگیر ریز فعالیت های بچه ها شد.

مدتی بعد از طرف پایگاه بسیج پیشنهاد شد تا با همکاری و پشتوانه مالی بسیج و در قالب طرح صالحین به کار خود ادامه دهم. این اقدام سبب شد تا هر جلسه پس از اتمام کلاس از طرف بسیج از بچه ها پذیرایی مختصری شود. عضویت بچه ها در بسیج نیز سبب می شد تا برای تمامی ایام سال و به خصوص تابستان فعالیت های فرهنگی مذهبی همچنان به قوت خود باقی بماند.

آموزش عملی احکام

با مشورت و هم اندیشی روحانی روستا حاج آقای خدشاهی در انتهای کلاس قرآن برای آگاه سازی دانش آموزان شروع به آموزش احکام نماز به طور عملی نمودم و از همه بچه ها برای این کار کمک گرفته و محیط بسیار شادابی ایجاد نمودم مرتب یا آنها شوخی میکردم تا احساس بیگانگی، کسالت و خشک بودن دستورات دینی در آنها از بین برود.

پذیرایی طلقه

آموزش عملی نماز

قصه گویی

قصه گویی و طرح داستان های دینی برای بچه ها از همه جالب تر بود . به طوری که من را مجبور می کردند برای هر جلسه به مطالعه و گرد آوری داستان و پیام اخلاقی بپردازم.

زیبا سازی فضای مسجد

یکی از مواردی که در پرسش نامه به عنوان نکات منفی توسط بچه ها ذکر شده بود جالب نبودن فضای مسجد بود. به دلیل استفاده از بخاری نفتی و چراغ فضای مسجد تیره بوده و دیوارها کثیف و سیاه می نمود

از همین رو با مشورت و همفکری روحانی و هیئت امنای مسجد برای زیبا سازی فضا تصمیم بر آن شد تا دیوارها توسط پمپ رنگ آمیزی شود

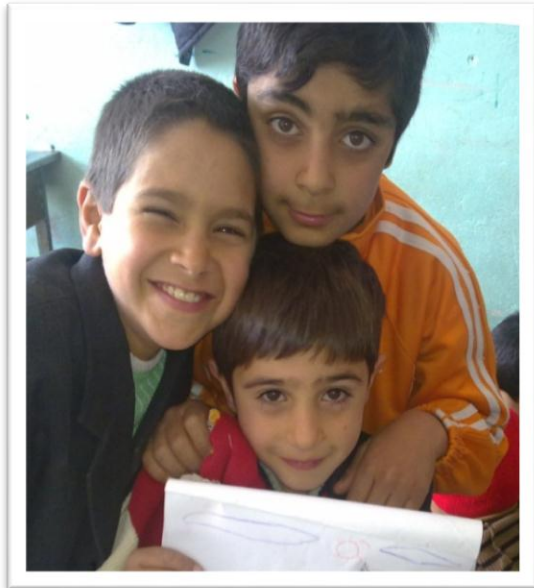
برای جذابیت و زیبایی مسجد مخصوصا در نگاه بچه ها یک ساعت LED بزرگ همانند ساعت های حرم امام رضا (ع) و یک دستگاه بخارساز جهت عطراگین نمودن فضای مسجد فراهم شد.

لوح تقدیر

بسیاری از بچه ها در زمینه قرآن پیشرفت خوبی کرده بودند لذا بر آن شدم تا با لوح تقدیر و گواهی حضور از آنان تشکر نمایم تا در آینده همین لوح یاد آور دوران نوجوانی و تداعی گر قرآن و مسجد باشد.

هرم

برخی از بچه ها برای جذب به محرک های بیشتر و قویتری نیاز دارند. علاوه بر تشویق تصمیم گرفتیم از خود بچه ها استفاده کنیم لذا از مدل هرم استفاده کردم. به هر یک از بچه ها گفتم هر کدام از شما که بتواند دو نفر دیگر را همراه خود به کلاس قرآن و نماز جماعت جذب کند از امتیاز ویژه ای برخوردار خواهند شد.

این طرح تنوع سنی را افزایش داد به طوری که محدوده سنی از پیش دبستانی تا راهنمایی متغیر شد.

قرآن خوانی

تلاوت قرآن بعد از نماز

تعداد بسیاری از بچه ها آنقدر در زمینه ی قرآن پیشرفت کرده بودند که تقریباً می توانستند قرآن را بدون غلط بخوانند. بنابراین برای تشویق آنها و تبلیغ برای دیگر دانش آموزان آنها را برای قرائت قرآن در انتهای نماز جماعت ترغیب کردم .

کم کم قرائت قرآن از انحصار پیرمردها و ریش سفیدان مسجد به دست بچه ها افتاد و هر شب بچه ها برای خواندن قرآن از هم پیشی می گرفتند.

ارزیابی اقدامات انجام شده:

۱- جذب دانش آموزان

به کمک برنامه های ورزشی، اردو، مسابقه نقاشی نماز و طرح هرم شرایطی فراهم شد تا اکثر دانش آموزان به طور غیر مستقیم جذب برنامه های فرهنگی مذهبی شوند.

۲- تامین هزینه ها

تلاش های زیادی برای جذب هزینه و اعتبار از نهادها و ادارات انجام گرفت که نتیجه بخش نبود. اما مدتی پس از شروع به کار از طرف بسیج برگزاری کلاس ها تحت عنوان حلقه های صالحین پیشنهاد شد و در نتیجه تامین بخشی از هزینه ها و جوایز به پایگاه بسیج محول شد.

۳- ایجاد انگیزه

با مطالعه پیشینه عملی و مشورت و هم اندیشی با همکاران برای ایجاد انگیزه و تثبیت دانش آموزان جذب شده راهکارهای جشن قرآن، رنگ آمیزی مسجد، قصه گویی و ... به مرحله اجرا در آمد و با عنایت خداوند متعال اکثریت دانش آموزان تا پایان کار و با جدیت هرچه بیشتر برنامه ها را دنبال می کردند.

۴- تشویق

یکی از مهمترین ابزارها که در مشورت و همفکری با همکاران به آن اشاره شد تشویق به جا و مناسب همراه با برنامه ریزی بود. لذا برای جذب و تشویق مادی و معنوی دانش آموزان از جایزه، جدول امتیازات و لوح تقدیر استفاده شد که نتیجه آن ایجاد شور و شوق و افزایش رغبت در دانش آموزان بود.

۵- ایجاد نگرش مثبت

در مشورت و همفکری با دیگران به این نتیجه رسیدم که برای از بین بردن ترس و نگرانی های دانش آموزان نسبت به مسجد و برخورد با بزرگترها باید به نوعی بین آنها تعامل ایجاد نمود. با به کار بستن راهکارهای ایجاد تعامل، مسئولیت پذیری و عادی سازی توانستم به خوبی ارتباط بین بچه ها و بزرگترها را تقویت نموده تا با قبول مسئولیت توسط بچه ها نقش آنها را در اجرای برنامه های مذهبی مسجد پر رنگ شود.

۶- سایر راهکارها

مدرسه زرقان فاقد نماز خانه بود. برای برگزاری نماز تلاش هایی هم انجام شد از جمله استفاده مدرسه مجاور برای نماز خانه که به دلایل ذکر شده موفقیت آمیز نبود. حضور و غیاب نیز باعث شد تا دانش آموزان در برگزاری کلاس ها بسیار با نظم و انضباط شوند و بدون تاخیر و کمترین غیبت حاضر شوند. آموزش احکام به صورت عملی دو نتیجه داشت یکی آن که دانش آموزان با احکام نماز جماعت آشنا می شدند و دیگری آن که باعث ایجاد جوی صمیمی و پر از نشاط در دانش آموزان می شد.

آمار دانش آموزان شرکت کننده در نماز جماعت بعد از اجرای راهکارها

تحلیل نمودار :

پس از اجرای راهکارها آمار دانش آموزان همانطور که از نمودار پیداست افزایش یافته فقط در فروردین و خرداد ماه به دلیل تعطیلی ، کلاسهای قرآن و برنامه های فرهنگی با کاهش مواجه شده است از همین رو اداره کلاس ها را به روحانی روستا و آقای مهدی زرقانی مسئول نیروی انسانی پایگاه بسیج سپردم تا در ایام تعطیلات تابستان برنامه های مذهبی به قوت خود باقی بماند .

محدودیت ها

۱- از مهمترین محدودیت های موجود تامین منابع مالی و هزینه ها بود که انجام بسیاری از اقدامات را با مشکل مواجه نموده و در بعضی موارد سبب می شد تا نتوان آن ها را به نحو احسن اجرا نمود. البته برای رفع محدودیت مالی تلاش هایی نیز انجام شد که ثمر بخش نبود.

۲- محدودیت مکان مناسب دومین مشکل اساسی بود چرا که تجمع دانش آموزان برای کلاس ها و وجود پیرمرد های کم حوصله و متعصب در مسجد شدیداً چالش برانگیز بود.

۳- عدم دسترسی به اینترنت ، کتابخانه و منابع مناسب جهت بحث ، مطالعه و تبادل نظر پیرامون موضوع پژوهش.

۴- گستردگی موضوع و پژوهش فردی سبب کمبود دقت و کند شدن مسیر پژوهش می شد.

نتیجه گیری

آموزش و پرورش سنگ زیر بنای رشد و تربیت کودک است. بدون آموزش و پرورش اثر بخش هیچ کودکی روی سعادت و خوشبختی را نخواهد دید. توجه صرف به علم منهای پرورش، کودک را دچار مشکلات عدیده ای خواهد نمود. در این میان یکی از مسائل تربیتی کودکان که مطرح است پرداختن به تربیت دینی کودکان از جمله علاقه مند کردن آنها، به قرآن، نماز و نماز جماعت است.

در این جستجو با نویسندگانی برخورد کردم که آثارشان در ارتباط با موضوع مذکور بود نویسندگان بزرگی که تلاش بی وقفه خود را صرف مطالعه در این زمینه نموده اند، نویسندگانی چون شهید مرتضی مطهری، علی قائمی، دکتر غلامعلی افروز، حسن راشدی، محمد رضا سنگری و دیگر بزرگان که در زمینه ترغیب جوانان به سوی نماز و مسجد دست به پژوهش و تالیف زده اند.

توجه به این که نماز آرامش دهنده ی دلها ، اصلاح کننده فرد و اجتماع و پرچم اسلام است و عاملی است که موجب رهایی افراد از تنبلی ، گناه ، تباهی و دیگر رفتارهای زشت می شود ، و یکی از راههای تربیت دینی کودکان و نوجوانان محسوب می شود. توجه به این مسئله و بررسی عوامل اثر گزار بر آن برای آموزش و پرورش و نهاد های فرهنگی مذهبی چون امور مساجد ، ستاد اقامه نماز، فرهنگ و ارشاد، سازمان تبلیغات ، اوقاف و امور خیریه و دیگر نهادهای مرتبط لازم و ضروری است. چرا که صرف وقت و هزینه در این زمینه باعث پیشگیری از مسائل و مشکلاتی است که اگر هم اکنون برای آن ها چاره ای اندیشیده نشود در آینده برای درمان و برخورد با معضلات آن با مشکلات عدیده ای مواجه خواهیم شد.

بیشتر تحقیقاتی که در این زمینه ارائه شده به صورت کلی بوده ولی در این مقاله محقق بر آن است تا به بررسی عواملی بپردازد که در جذب نوجوانان به نماز در روستا حائز اهمیت است . از آن جا که روستاها معمولاً کمتر مورد توجه نهاد ها و ارگان های دولتی قرار می گیرند ، معضلات و مشکلات حاکم بر آن ها کمتر مورد توجه و دید مسئولین قرار می گیرد و به طبع آن بودجه فرهنگی مذهبی هم در اختیار ندارند ، تلاش و پیگیری در این زمینه لزوم بیشتری میابد. اشتغال نوجوانان به کارهای روستا و دوری از محافل مذهبی و نهاد های دولتی نیز به این مسئله بیشتر دامن زده وبه اهمیت بررسی این مسئله افزوده است.

با توجه به موضوع کاربردی پژوهش یکی از بهترین روش هایی که میتوان انتخاب نمود اقدام پژوهی است.

برای رسیدن به اهداف پژوهش اقدامات زیادی انجام گرفته که بسیاری از آن ها ثمر بخش بوده و هریک به در جذب عده ای از دانش آموزان موثر واقع گشت.

بدون تردید همه ی جوانان و نوجوانان، بالفطره استعداد پذیرش و انجام تکالیف مذهبی را دارند اما آنچه مهم است ، چگونگی روش ها و ارائه شیوه های جذب آنها به سوی تکالیف مذهبی است.

با توجه به این که پژوهش فوق به روش اقدام پژوهی در روستای زرقان به صورت آزمایش اجرا گردیده است می توان برنامه های فوق را به موارد مشابه تعمیم داد واز ایده های آن در دیگر روستا ها به اقتضای شرایط سود جست .

پیشنهادات

در پایان نیز به اولیا توصیه می شود :

- که با شرکت خود در نماز جماعت مشوق و یاری گر فرزندان خود باشند چرا که به عمل کار برآید نه سخن. بسیاری از بچه ها همیشه از عدم حضور والدین خود در نماز گلایه مند هستند. هر چند که راهکارها و برنامه های تشویقی تاثیر فراوان در جذب بچه ها به نماز داشته اما همه این ها موقتی بوده و در دراز مدت نیازمند درونی سازی ارزش ها توسط والدین و مربیان می باشد .

- به آن دست از اولیایی که مذهبی نبوده و به نماز و مسائل مذهبی اهمیتی نمی دهند توصیه می شود ، حداقل برای آسایش و آرامش خود در طول زندگی و به خصوص در دوران پیری هم که شده فرزندان خود را مذهبی بار آورند تا نه تنها بلای جانشان نشده بلکه بخاطر آموزه ها و ارزش های دینی تا آخرین لحظات زندگی عصای دستشان شوند .

به همکاران فرهنگی نیز توصیه می شود:

- با فعالیت های عملی خود بیش از پیش برای دین هزینه کنند چرا که بسیاری از آموزش ها و مطالب فراموش خواهند شد اما معارف دینی راهگشای زندگی انسان متعالی بوده و در ناخودآگاه انسان به صورت همیشگی همچون یک راهنما و هدایتگر باقی خواهد ماند.

-در مسائل آموزش و تربیتی کاملا صبور باشند، شکست ها و ناکامی ها مقدمه ی رسیدن به هدف است .

اما باید توجه داشت که عجب و غرور است که انسان را به بی راهه می کشاند ، باید این گونه تصور نمود که ما در این فرایند بی تاثیریم و فقط خداست که هر آنچه می خواهد رقم می زند و ما در این بین وسیله ای بیش نیستیم .

به مسئولین و دست اندر کاران امر آموزش توصیه می کنم :

- به فرامین مذهبی و دینی اهمیت بیشتری داده وجود نماز خانه و برگزاری نماز جماعت را از ملزومات مراکز آموزشی و مدارس بدانند و برای بسط و گسترش آن اقدامات و فعالیت های مقتضی را انجام دهند ، چرا که هزینه در این زمینه باعث پیشگیری از مسائل و مشکلاتی است که اگر هم اکنون برای آن چاره ای اندیشیده نشود در آینده برای درمان آن با مشکلات عدیده ای مواجه خواهیم شد .

بر پایان به مسئولین پیشنهاد می شود با افزایش اعتبارات روستا ها بخشی از منابع مالی صرف فرهنگ سازی و تربیت دینی نسل های آینده انقلاب شود تا با پیشگیری از مشکلات و معضلات احتمالی آینده ، زمینه رشد و بالندگی نوجوانان محروم و زحمت کش روستا را فراهم نمایند.

تشکر و قدردانی

با نهایت تقدیر و تشکر از جناب آقای مسعودی کارشناس ارشد پژوهشگری علوم اجتماعی که با نهایت دلسوزی و جدیت تمام تجارب و دستاورد هایشان را در اختیارم قرار دادند و با سپاس فراوان از جناب آقای نودهی و سرکار خانم طلوع که با نهایت دلسوزی، راهنمایی، همکاری و توصیه های ارزنده خود یاری گر اینجانب بودند.

از پیشگاه خداوند طول عمر و توفیق روز افزون همراه با سلامت و سعادت را برای آن بزرگواران آرزومندم.

منابع:

- ۱- ایمانی، محسن، نماز خواندن کودک و نقش ما در تربیت عبادی او. پیوند ۲۹۰، ۱۳۸۲، ص ۱۶-۱۱
- ۲- باهنر، ناصر، آموزش مفاهیم دینی همگام با روانشناسی رشد، تهران، شرکت چاپ و نشر بین الملل سازمان تبلیغات اسلامی، (۱۳۸۷)
- ۳- بهزادی چینجانی، زهرا: **تعلیم و تربیت فرزندان و خانواده**، ماهنامه تربیت، سال شانزدهم، ص ۶۵-۶۳ (ویژه نامه تابستان ۱۳۸۰)
- ۴- جمشیدی، نرگس: **نقش والدین و مربیان در گرایش دینی کودکان و نوجوانان**، مجموعه مقالات هشتمین اجلاس سراسری نماز (صص ۸۴-۶۷)، تهران، ستاد اقامه نماز، (۱۳۷۷)
- ۵- حسینی دشتی، سید مصطفی، معارف و معاریف، انتشارات اسماعیلیان، قم، ۱۳۶۹، ج ۱- ۵
- ۶- حیدری، غلامحسین، **روشهای دعوت کودکان و نوجوانان به نماز در خانواده**، پیوند ۳۳۰ و ۳۳۱، ۱۳۸۶.
- ۷- خزائی، علیرضا: **نقش معلمان در توسعه ی باورها ی دینی و رشد اخلاقی جامعه**، مجموعه مقالات برگزیده ی همایش معلم، فرهنگ، توسعه، اداره کل آموزش و پرورش استان، (اردیبهشت ۱۳۸۰)
- ۸- دیلمی، حسن، **هزار و یک نکته در باره نماز**، تهران، ستاد اقامه نماز، (۱۳۷۸)
- ۹- زهادت، عبدالمجید، **تعلیم و تربیت در نهج البلاغه**، چاپ اول، ص ۱۵۹، بی تا
- ۱۰- ساکی، رضا: **اقدام پژوهی راهبردی برای بهبود آموزش و تدریس**، تهران، وزارت آموزش و پرورش، پژوهشکده تعلیم و تربیت، (۱۳۸۳)
- ۱۱- سید رضی، **نهج البلاغه**. ترجمه عبدالمحمد آیتی، دفتر نشر فرهنگ اسلامی، چاپ هفدهم.
- ۱۲- عزیزی اراکی، عباس، **جامع آیات و احادیث نماز جلد ۱ و ۲**، قم، انتشارات حوزه علمیه قم، ۱۳۸۳.
- ۱۳- عزیزی، عباس، **جامع آیات و احادیث موضوعی نماز**، ج ۱ و ۲، قم، انتشارات نبوغ، (۱۳۷۹)
- ۱۴- علما، جعفر، **بررسی عوامل مؤثر بر نگرش دانش آموزان پسر مدارس ناحیه یک شیراز نسبت به انجام فریضه نماز در سال ۷۷-۷۶**، پایان نامه کارشناسی، مرکز آموزشی های عالی فرهنگیان شهید رجایی شیراز ۱۳۷۷.
- ۱۵- قائمی، علی، **اقامه ی نماز در دوران کودکی و نوجوانی**، تهران، ستاد اقامه نماز، صص ۶۶-۱۰، (۱۳۷۵)
- ۱۶- قاسمی پویا، اقبال، **راهنمای معلمان پژوهنده**، تهران، نشر اشاره، چاپ چهارم، ۱۳۸۲.
- ۱۷- قرآتی، محسن، **پرتوی از اسرار نماز**، تهران، مرکز فرهنگی درس هایی از قرآن، (۱۳۸۶)

۱۸- قلی زاده ، مجتبی ، خلاصه تجربه های برتر مربیان و پرورشی و معلمان از فعالیت های تربیتی مدارس ، به کوشش جمع مولفان ، دبیرخانه جشنواره الگوهای خلاق فعالیت های تربیتی مدارس مازندران ، ساری ، نشر شوق ، ۱۳۸۹ ، ص ۲۸۰ .

۱۹- مجلسی محمد باقر، بحار الانوار ، تهران ، انتشارات المکتبه الاسلامیه، (۱۳۹۹)

۲۰- محمدی ری شهری، محمد، میزان الحکمه ، قم ، انتشارات دارالحدیث، (۱۳۷۷)

نوابی نژاد ، شکوه، عوامل مؤثر بر رشد اخلاقی کودک ، مجموعه مقالات سمپوزیوم جایگاه تربیت در آموزش و پرورش دوره ی ابتدایی، تهران، انتشارات تربیت، ص ۲۴۰، (۱۳۷۱)

پیوست ها

نمون برگ فرم واقع نگاری

فهرست واریسی چک لیست

ردیف	رفتار	بلی	خیر
۱	به نماز جماعت علاقه دارند		
۲	در نماز جماعت و کلاس قرآن به اجبار شرکت می کنند		
۳	به خاطر جایزه و تشویق در نماز حاضر می شوند		
۴	دوستان خود را هم به نماز تشویق می کنند		
۵	با روحانی مسجد تعامل دارند		
۶	به بزرگترها و نمازگزاران احترام می گزارند		
۷	نظم و انضباط را در مسجد رعایت می کنند		

مقیاس درجه بندی نگاره ای

ردیف	انتظارات	درجات			
		عالی	خوب	متوسط	ضعیف
۱	به نماز جماعت علاقه دارند				
۲	در نماز جماعت و کلاس قرآن به اجبار شرکت می کنند				
۳	به خاطر جایزه و تشویق در نماز حاضر می شوند				
۴	دوستان خود را هم به نماز تشویق می کنند				
۵	با روحانی مسجد تعامل دارند				
۶	به بزرگترها و نمازگزاران احترام می گزارند				
۷	نظم و انضباط را در مسجد رعایت می کنند				

فرم مقیاس درجه بندی نگاره ای

به نماز جماعت علاقه دارند

در نماز جماعت و کلاس قرآن به اجبار شرکت می کنند

به خاطر جایزه و تشویق در نماز حاضر می شوند

دوستان خود را هم به نماز تشویق می کنند

با روحانی مسجد تعامل دارند

به بزرگترها و نمازگزاران احترام می گزارند

نظم و انضباط را در مسجد رعایت می کنند

پرسش نامه دانش آموزان

پرسش نامه ای که در اختیار دارید به منظور کمک به علاقمند کردن دانش آموزان به نماز و نماز جماعت تنظیم شده است خواهشمندیم با مطالعه ی دقیق به سوالات زیر پاسخ صحیح دهید

تذکر:نوشتن نام و مشخصات در پرسشنامه لازم نیست

- ۱- آیا درخانه نماز می خوانید؟ بله خیر
- ۲- آیا علاقه مند به شرکت در نماز جماعت می باشید بله خیر
- ۳- آیا شرایط خواندن نمازجماعت را می دانید؟ بله خیر

۴- چه کسانی در خانه شما نماز می خوانند؟

همه خانواده پدر مادر هیچ کس

۵- چرا بعضی از دانش آموزان در نماز جماعت شرکت نمی کنند؟

فاصله زیاد مسجد تا خانه
برخورد نماز گزاران خوب نیست
خسته کننده است
نرسیدن به سن تکلیف

۶- کدامیک را بیشتر دوست دارید

ایستگاه بازی نماز جماعت ورزش مدرسه

۷- آیا از شرایط مسجد محل خود راضی هستید؟

خیلی زیاد زیاد کم خیلی کم

پرسشنامه اولیا

پرسش نامه ای که در اختیار دارید به منظور کمک به علاقمند کردن دانش آموزان به نماز و نماز جماعت تنظیم شده است خواهشمندیم با مطالعه ی دقیق به سوالات زیر پاسخ دهید تا با کمک شما اولیای محترم بتوانیم قدمی در جهت تربیت دینی دانش آموزان برداریم. با سپاس فراوان از همکاری شما اولیای محترم .

تذکر: نوشتن نام و مشخصات در پرسش نامه لازم نیست.

۱- آیا فرزند شما در منزل نمازهایش را مرتب می خواند؟ بله خیر

۲- درمورد اهمیت و آثار نماز جماعت اطلاعاتی دارید؟ بله خیر

۳- فرزندتان در نماز جماعت مسجد یا نماز جمعه شرکت می کند؟ بله خیر

۴- شما به عنوان والدین دانش آموز تا چه حد برایتان مهم است که فرزندتان در نمازجماعت شرکت کند ؟

خیلی زیاد زیاد کم خیلی کم

۵- چقدر برای شرکت در نماز جماعت به فرزند خود تذکر می دهید؟

بسیار زیاد زیاد کم خیلی کم

۶- به نظر شما مناسبترین زمان برای تشویق بچه ها به نماز و نمازجماعت چه سنی یا دوره ای است؟ چرا؟

پیش از دبستان دبستان همزمان با جشن تکلیف راهنمایی به تشخیص خوددانش آموز

۷- به نظر شما عدم علاقه ی بعضی از بچه ها به شرکت در نمازجماعت چه چیزها بی میتواند باشد؟

تلویزیون و ایستگاه بازی جذاب و دلنشین نبودن نماز برخورد نامناسب بزرگتر ها عدم تشویق

۸- آیا شما همراه فرزند خود در نماز جماعت شرکت می کنید؟

خیلی زیاد زیاد کم خیلی کم

در صورت تمایل پیشنهادات خود را برای علاقه مند نمودن دانش آموزان به فعالیت های مذهبی و نماز جماعت بنویسید.